

BHAGAVADGÍTA

neboli

ZPĚV VZNEŠENÉHO

Přeložil Rudolf Janíček, 1989

První zpěv SKLÍČENOST ARDŽUNOVA

Král Dhrtaráštra, slepý zeměvládce, rozmlouvá se Sandžajem, jenž představuje jeho vnitřní oko a jenž svému pánu popisuje vše, co vidí nablízku i v dáli.

1. Dhrtaráštra pravil Sandžajovi: "Ó, jasnozřivý, pověz mi, jak si teď počíná na poli života, na poli Kuruovců, mých sto synů sešikovaných proti pěti dětem mého bratra Pándúu?"
2. A jasnozřivý Sandžaja odpověděl: "Král Durjódhana pozoruje teď bojové šiky Pánduovců připravené k boji. Radí se se svým vojevůdcem a učitelem Drónem a praví:
3. Jen pohleď, můj učiteli, na mohutné vojsko Pánduovců. Velí jim syn tvého bývalého žáka Drupada.
4. Jsou tu i další rekové, lučištníci obratní jako sám Bhíma a Ardžuna, Jujudhána, Viráta, Drupada.
5. Neohrožený Dhrštakétu, Čekitána a statečný král z Káší. Je tu nejlepší z mužů Purudžit, Kuntibhódža a Šaibja, mocný jako býk.
6. Je tu i silný Judhámanju a statečný Uttamaudžas, udatný syn Subhadry a jsou tu i velcí válečníci, synové Draupadí, se svými vozy.
7. A teď, chloubu dvojjrozených, poznej i mé nejlepší vojevůdce. Řeknu ti jejich jména, aby sis je oživil v paměti.
8. Mimo tebe je tady Bhíšma, Karna a vítězný Krpa, dále Ašvattháman a Vikarna, i syn Sómadataův.
9. A je tu i mnoho jiných reků, skvělých válečníků. Jsou ozbrojeni různými zbraněmi a odhodláni položit životy za naši věc.
10. Nespočetné jsou naše voje, vedené Bhíšmou, avšak omezená jsou jejich vojska, vedená Bhímou.

11. Proto stůjme každý na svém místě a podporujme ze všech sil jen a jen Bhíšmu.
12. Tu praotec Bhíšma, nejstarší z Kuruů, zahřměl lvím hlasem a zadul do zvučné lastury.
13. Po jeho zatroubení se v bouři zvuků ozvaly i ostatní lastury, bubínky, bubny a kravské rohy a byly to zvuky děsivé.
14. Nato i Kršna a Ardžuna nasedli do svého nádherného vozu, taženého párem běloušů a zatroubili na své nebeské lastury.
15. Kršna, vládce pravého vnímání, zatroubil na svoji Obrovitou lasturu. Ardžuna zatroubil na svoji Bohem darovanou mušli a jeho bratr Bhíma, rozsévající hrůzu, rozezněl zase svůj Mohutná roh.
16. Král Judhištira, syn Kuntin, duje do Vítězné lastury, Nakula a Sahadéva rozezněli Libozvučnou a Květůplnou polnici.
17. Obratný lučištník, král z Káší a velký válečník Šikhandin, Dhrštadjumna a Vitára i neporazitelný Sátjaki.
18. Drupada, synové Draupadí a skvěle vyzbrojený syn Subhadry, zatroubili každý na svoji mohutnou lasturu.
19. Její ohlušující ryk proniká nebem i zemí a zasévá hrůzu do srdcí Dhrtaráštrových synů.
20. Když Ardžuna, jehož korouhev nese znak boha opic Hanumána, uviděl tvé vyřízené šiky, zeměvládče Dhrtaráštro, zvedá svůj luk
21. a naléhavě prosí svého vozataje: "Kršno, zajed' mezi obě vojska,
22. abych si prohlédl bojové řady svých úhlavních nepřátel dříve, nežli se s nimi utkám.
23. Dovol mi spatřit muže, kteří sem přišli se mnou bojovat, aby se zavděčili zlomyslnému Dhrtaráštrovu synu."
24. I zajel Kršna se svým nádherným vozem mezi obě vojska.
25. Zastavil před Bhíšmou, Drónem a ostatními vladaři světa, a řekl: "Pohleď, Ardžuno, jak všichni Kuruovci tu vytáhli do boje proti tobě!"
26. Ardžuna spatřil v obou vojích své příbuzenstvo, učitele, syny, vnuky i přátele. Rozestavěné proti sobě.
27. Jak je tak viděl, zmocnil se ho hluboký soucit,

28. a ve velkém zármutku pravil: "Kršno, když vidím před sebou své bojechtivé příbuzenstvo, celý se třesu,
29. vysychá mi v ústech a ježí se mi vlasy. Luk Gándíva mi padá z rukou a kůže mě pálí.
30. Nohy pode mnou klesají a mám zlé předtuchy.
31. Nevidím nic dobrého v tom, že mám zabíjet vlastní příbuzné, ani netoužím, Kršno, po vítězství, po vládě, ani po světských radostech.
32. Jaký bych měl užitek z hodnosti královské, Ochránce vesmíru?
33. K čemu by mi byla radost a dokonce i sám život, jestliže ti, kteří touží po moci, radovánkách a rozkoších by měli v boji ztratit život a štěstí?
34. Tamhle ti učitelé, příbuzní a přátelé!?
35. I kdyby mě chtěli zabít, Kršno, nechci je usmrtit, ani pro vládu nad třemi světy, tím méně pro vládu nad touto zemí!
36. Co získám, Kršno, kdybych zahubil sto synů Dhrtaráštrových? Kdybychom zničili naše nepřátele, uvízli bychom přece sami ve spárech hříchu!
37. Jaký bychom z toho měli prospěch, kdybychom vyhladili své vlastní příbuzenstvo?
38. Jestliže nevidí tyto chtivé duše zločin ve vyhlazení rodiny nebo v nepřátelství k přátelům,
39. proč bychom měli my, kteří tyto věci tak jasně chápeme, Kršno, spáchat tentýž hřích?
40. Upadá-li rod, upadá jeho odvěký řád a obřady, rodové tradice a hrozí mu záhuba.
41. Není-li dbáno zákona, Kršno, a nejsou-li ženy mravné, nastává mísení kast.
42. Příměs cizí krve ničí rod a je bezohledností k předkům.
43. Jsou porušeny věčné zákony a ti, kdo na tom mají vinu, budou zatraceni.
44. Jsou to ti, kdo nedbají zákona ve svém domě, jak víme od učitelů.
45. Zničit vlastní příbuzenstvo v touze po moci! - Tak velký hřích může spáchat jen nemoudrý!
46. Bylo by lépe, kdybych se dal bez boje zabít syny Dhrtaráštrovými, než bych spáchal takový zločin."
47. Zkormoucený Ardžuna domluvil. Odhodil luk a šípy a uprostřed bitevního pole se zhroutil na sedadlo svého válečného vozu.

Druhý zpěv CESTA VĚDĚNÍ

1. K slzícímu Ardžunovi, přemoženému smutkem a lítostí, promluvil Kršna:
2. "Jak jsi mohl upadnout ve sklíčenost tak nedůstojnou Ářjů, která tě nepovznese, ale poníží?"
3. Nepoddávej se zbabělosti, nesluší ti! Odhod' slabost srdce, Ardžuno, a vzchop se, hubiteli nepřátel!"
4. Ardžuna odpověděl: "Jak mohu užít svých šípů proti těm, jimž patří má úcta, proti Bhíšmovi i proti svému ctihodnému učiteli Drónovi?"
5. Lépe by mi bylo, kdybych se v tomto životě sytil chlebem žebroty, než abych zabil tyto velkodušné učitele. Usmrtím-li je, potřísním si jejich krví všechnu radost z bohatství a všechno potěšení z vyplněných přání.
6. Vskutku nevím, zda bude lepší, abychom zvítězili my nebo oni, neboť zahubíme-li všechny syny Dhrtaráštrovy, odvane chuť žít.
7. Jsem přemožen bezmocností a má mysl je zmatena. Snažně tě prosím, osvětli mi, z čeho se rodí mé dobro! Jsem tvým žákem, pouč mě, v tobě hledám útočiště.
8. Nic nedovede zaplašit smutek, jenž zdolává mé smysly. I kdybych získal kvetoucí království, či dokonce vládu nad samými bohy, jaký by to pro mne mělo užitek?"
9. Ardžuna takto promlouval ke Kršnovi, vládci smyslů, a zakončil slovy: "Nebudu bojovat!" Potom se odmlčel.
10. Sklíčenému Ardžunovi, rmoutícímu se uprostřed obou vojsk, pravil teď Kršna s úsměvem:
11. "Pláčeš pro ty, kteří si nezaslouží tvého soucitu, Ardžuno. Ačkoli mluvíš moudře, ti, kdož jsou ještě moudřejší, netruchlí ani pro živé, ani pro mrtvé.
12. Neboť nikdy se nestalo, aby nebylo Mne, ani tebe, ani těchto králů. A nikdy nebude, abychom kdy přestali být.
13. Tak jako vtělená duše prochází v tomto těle z dětství do mládí a do stáří, přechází také po smrti do jiného těla. Moudrý člověk se touto změnou nedá zmást.
14. Smyslové vjemy horka a chladu, bolesti a radosti jsou pomíjející. Mají svůj příliv a odliv a jsou nestálé už svou přirozenou povahou. Snášej je tedy trpělivě, potomku králů.
15. Vždyť nesmrtelnosti může dosáhnout, Velký mezi muži, jen člověk, který je stálý v radosti i bolesti.

16. Nejsoucno nemůže nikdy vzniknout a jsoucno nemůže nikdy zaniknout. Ti, kdo znají pravdu, to vědí.

17. Nikdo nemá moc zničit onu nepojmenovatelnou prasílu, jež proniká vším. Věz najisto - je nezničitelná!

18. Ve smrtelné tělo se halí nesmrtelný, nevyčerpatelný a neohraničitelný duch. Proto bojuj, potomku udatných králů!

19. Kdo soudí, že duch, jenž sídlí v těle, usmrcuje nebo může být usmrcen, nedošel pravdy. Duch nikdy nezabíjí a nikdy není zabit.

20. Duch se nikdy nerodí a nikdy neumírá, a poněvadž se nezrodil, nemůže nikdy zemřít. Je věčný, neměnný a neumírá, když tělo umírá.

21. Jestliže, Ardžuno, člověk ví, že duch je nezničitelný, nezrozený a neměnný, jak může někdo někoho usmrtit, či dát někoho usmrtit?

22. Jako člověk odkládá starý šat a bere si nový, tak i duch odkládá vysílené tělo a vstupuje do těla nového.

23. Šípy jej neprobodnou, plameny nespálí, vody nepromáčí a větry nevysuší.

24. Ducha nelze probodnout, spálit, promáčet ani vysušit. Duch je trvalý, všudypřítomný a věčný.

25. Tento duch je neviditelný, nepostižitelný a neměnný. Víš-li, že takový je duch, nermuť se více!

26. I kdybys věřil, že duch nemá věčné trvání, že je podroben neustálému zrodu i smrti, přece, mocný bojovníku, nemáš příčinu k smutku!

27. Neboť to, co se zrodilo, musí zemřít, to, co zemřelo, musí se znovu narodit. Proč tedy oplakávat věc nevyhnutelnou?

28. Počátek života je nepostižitelný. Jen jeho střed je znám. A konec života je opět nepostižitelný. Je tu, Ardžuno, nějaký důvod k smutku?

29. Jeden chápe ducha jako zázrak, druhý o něm mluví jako o zázraku, jiný o něm slyší jako o zázraku, a přece ani zrakem, ani slovem, ani sluchem nikdo jej nikdy neobsáhne.

30. Duch, jenž dlí ve všech bytostech, nemůže nikdy zahynout. Tedy pro žádného tvora, Ardžuno, nemusíš truchlit!

31. Uvažuj o své povinnosti a neboj se, protože není nic lepšího pro válečníka, než aby vedl spravedlivý boj!

32. Skutečně šťastni jsou ti bojovníci, Ardžuno, kteří se smějí účastnit tohoto boje, neboť brány nebeské se před nimi samy otevírají!
33. Ale odmítnout tento spravedlivý boj a zradit svou povinnost a čest znamená spáchat hřích.
34. Uděláš-li to, bude tebou svět navždy pohrdat. A pro člověka čestného je hanba ještě horší nežli smrt.
35. Velitelé válečných vozů budou pak tvrdit, že jsi z boje utekl ze strachu. Ztratíš jejich úctu, ty, jehož měli až dosud ve velké vážnosti.
36. Tvoji nepřátelé se budou vysmívat tvé zbabělosti, budou o tobě povídat, co se nesluší ani vyslovit. Může být bolestnějšího údělu?
37. Zemřeš-li, získáš nebe, zvítězíš-li, bude ti patřit země. Proto, Ardžuno, vzmuž se a rozhodni se pro boj!
38. Pohlížej stejně na bolest jako na radost, na zisk jako na ztrátu, na výhru jako na prohru a připrav se k boji! Takto se neprohřešíš.
39. Toto jsem ti vyjevil, abys porozuměl duchu podle učení sánkhji. Nyní, synu králů, si všímej i cesty jógy, kterou musíš jít, abys jednal bez touhy po plodech své práce, a tak zpřetrhal osudová pouta svých činů.
40. Nic, co na této cestě bylo započato, není ztraceno, a dokonce i velmi malý pokrok nás vysvobozuje od velkého strachu.
41. Tato cesta je stezkou člověka pevného předsevzetí s jediným cílem, neboť cesty těkavého člověka jsou rozmanité a spleťtité.
42. Pevný cíl nemají ti, kdo touží po rozkoši a prospěchu, ani ti, kdo neumějí rozlišovat.
43. V touze po poznání jsou sváděni na scestí květnatou řečí nemoudrých lidí.
44. Slova takových lidí, ať jakkoli hojná, i různé náboženské úkony konané pro zdar světských věcí, ať jsou jakkoli četné, nevedou k vysvobození, Ardžuno; vedou jen od zrození k zrození.
45. Vědy pojednávají o vlastnostech, které poutají ducha, mysl a tělo k světským věcem. Budeš, Ardžuno, vysvobozen, oprostíš-li se od těchto vlastností, oprostíš-li se od protiv dobra a zla, oprostíš-li se od vládychtivosti a ziskuchtivosti a zakotvíš pevně v svém pravém Já.
46. Pro osvíceného, jenž poznal Pravdu, mají všechny svaté knihy takový význam, jako studna v době povodně.
47. Ať tvé činy nejsou spjaty s ovocem tvých činů! Nechť odměna není podnětem tvých skutků! Ale neoddávej se ani nečinnosti!

48. Buď vytrvalý v józe, Ardžuno. Konej své povinnosti nezištně a zůstaň nedotčen jejich zdarem či nezdarem. Taková vyrovnanost myslí se nazývá jógou.

49. Ti, kdož pracují jen pro odměnu, jsou ztraceni, Ardžuno. Činy poskvrněné ziskuchtivostí mají menší cenu nežli práce nezištná.

50. Člověk s vyrovnanou myslí se vyprostí již v tomto životě jak z neřesti, tak i z ctnosti. Proto se zdokonaluj v oddanosti a kázni, jež je nejvyšším uměním.

51. Moudrý člověk je klidný a lhostejný k odměně. Je navždy zbaven pout opětovných zrození, a tak dospívá k onomu stavu, který je mimo všechno zlo.

52. Až se tvá mysl vymaní z klamu a ty zůstaneš nedotčen tím, co jsi kdy slyšel nebo ještě uslyšíš,

53. až se tvůj rozum přestane zmítat rozporem názorů a soustředěním plně spočíneš v osvětlení, dosáhneš cíle jógy."

54. Nyní promluvil Ardžuna a tázal se: "Jaké jsou, Kršno, význačné rysy člověka, jehož mysl dosáhla osvětlení? Jak takový člověk mluví, jak sedí a jak si počíná?"

55. A Kršna odpověděl: "Člověk s pravou moudrostí odvrhuje od sebe všechnu žádostivost, kterou jeho mysl rozdmýchává, a nachází uspokojení ve skutečném Já, v čistém duchu.

56. Jeho srdce není dotčeno nepřátelstvím ani neprahne po štěstí. Takový člověk je oproštěn od žádostí, strachu a hněvu. Takový člověk je vpravdě mudrcem, jehož mysl došla pokoje.

57. Kdo není připoután k věcem a není potěšen dobrem, ani pohoršen zlem, získá dokonalou moudrost.

58. Jestliže jako želva, která stahuje nohy do svého krunýře, dovede i on cele odpoutat své smysly od toho, co je vzrušilo a rozdmýchalo, je pevně zakotven v poznání pravdy.

59. Lákadla smyslů nemají moc nad člověkem zdrženlivým, nezaniká však ještě zcela jeho touha ... tu ztrácí teprve ten, kdo užíval Nejvyššího.

60. Nevázané smysly, Ardžuno, dorážejí prudce i na mysl člověka moudrého, který usiluje o dokonalost.

61. Necht' je udrží na uzdě, necht' vloží svou důvěru ve Mne! Neboť spolehlivá je moudrost toho, kdo takto opanoval své smysly.

62. Myšlenka na nějakou věc rodí příchyllost k této věci. Z této příchyllosti se rodí touha a z touhy vášně.

63. Vášně rodí klam a klam rodí zmatek v mysli a ze zmatku mysli pochází nakonec zánik člověka.
64. Kdo ovládá sama sebe a ubírá se světem se smysly zkrocenými, kdo není spoután ani láskou ani nenávisť, ten vskutku dochází nezměrného klidu.
65. V tomto klidu je vyhlazen všechen zármutek, neboť mysl člověka, jehož srdce je klidné, brzy zakotví v bezpečí.
66. Člověk s myslí nestálou neví, co je rozjímání. Kdo nerozjímá, nezná klid a nezná-li člověk klid, odkud může očekávat štěstí?
67. Neboť srdce, které jde potulným smyslům v patách, odnáší rozum jako vítr plachetníci.
68. A proto, mocný bojovníku, věz, že ten, kdo zkontroloval své smysly, kdo je odpoutal od světa, má mysl skálopevnou!
69. Co je nocí pro všechny bytosti, je bdělým dnem pro toho, kdo ovládá sebe sama. A co je pro ony bytosti bděním, není než nocí pro toho, kdo je osvětlen.
70. Míru může dosáhnout jen ten, kdo se nenechá rozrušit nepřetržitými proudy žádostí, jež se jako mnohotvárné řeky vlévají do oceánu, který přesto ve svém základu zůstává nehybný - a nikoli ten, kdo se snaží vyhovovat svým žádostem.
71. Kdo se oprostil od touhy a všech žádostí a neříká "to jsem já a to je mé", dochází, oprostěn od nepravého já, skutečného klidu.
72. Tento stav, synu Prthy, je vpravdě samým ztotožněním s Nejvyšším. Člověk, který dosáhl tohoto stavu, nepodléhá klamu, neboť kdo třeba až na samém konci života spočine v Něm, dospívá k věčné a svrchované blaženosti."

Třetí zpěv CESTA ČINŮ

1. Nyní pravil Ardžuna: "Kršno, soudíš-li, že vědění je lepší než činnost, proč mě tedy vybízíš k takovým strašným činům?"
2. Tvá slova mi připadají obojetná a zatemňují můj rozum. Osvětli mi proto onu cestu, která mě s jistotou dovede k nejvyššímu dobru!"
3. Kršna odpověděl: "Na počátku, Bezúhonný, dal jsem světu dvojí cestu, aby byla uvedena ve skutek. Jedna její větev - stezka vědění - je pro ty, kdož lnou k rozjímání. Druhá její větev - cesta činů - je pro ty, kdož mají sklon k činorodé práci.
4. Ale klidu a dokonalosti nedojde ani ten, kdo se činům vyhýbá, ani ten, kdo se světa odříká.

5. Vždyť sama příroda nutí všechny tvory k činnosti a nikdo ani na okamžik se namůže zcela obejít bez činů.
6. Člověk, který předstírá, jako by byl pohroužen v rozjímání, zatímco myšlenkami prodlévá u smyslových obrazů, je pokrytcem, protože obelhává sám sebe.
7. Ale kdo myslí zkontroluje své smysly a obětuje Mně s láskou všechny své činy, ten, Ardžuno, dospívá k naplnění.
8. Konej takto všechny uložené činy, neboť lépe je dělat nežli nedělat, a bez činnosti bys neuhájil ani holý život!
9. Svět poutá lidstvo k činnosti bez cíle. A proto, Ardžuno, zasvěť všechny své činy ztotožnění s Mou věčnou podstatou.
10. Na počátku stvořil Tvůrce člověka i nutnost obětí a pravil: "Touto obětí dojdeš blaženosti!"
11. Uctívej bohy svými obětinami a bohové budou uctívat tebe! Svázán takto poutem dokonalého přátelství s nesmrtelnými, dosáhneš nejvyššího dobra.
12. Neboť bohové budou potěšeni obětí tvé práce a vyplní tvá přání. Ale kdo užívá jejich darů, aniž bohům za to dává patřičnou obětinu svou prací, je věru zlodějem.
13. Když budete jíst jenom to, co zároveň obětujete Mně, budete prosti všech hříchů. Avšak ti, kteří připravují jídla jen pro svůj požitek, pojídají hřích.
14. Jako život klíčí ze semene, jako deštěm toto sémě vzrůstá, jako oběť přivolává déšť, a jako se oběť rodí z lidských činů,
15. tak každá činnost je plodem brahma a brahma je středem každé oběti.
16. Takto učil Tvůrce, aby běh života kroužil kolem středu, kterým je oběť. Kdo se neúčastní tohoto koloběhu, žije v omylu, poněvadž otročí svým smyslům. Takový život, Ardžuno, je marný!
17. Avšak ten, kdo v radosti je ponořen v Já, kdo svým Já je osvícen a kdo jen pouhým bytím v Já je dokonale nasycen, ten není povinen konat činy.
18. Takový člověk činností ve světě nic nezíská a nečinností nic neztratí, také se nemusí poutat k druhému, aby dosáhl konečného cíle.
19. Konej proto svou práci bez touhy po odměně a takto dojdeš k Nejvyššímu!
20. Vždyť i Džanaka a jiní králové dosáhli dokonalosti právě tím, že vykonávali své povinnosti. Všichni lidé jsou navzájem spjati svými činy. Takový je zákon života. I ty máš svůj úkol vykonat!

21. Cokoli dělá velký člověk, dělají po něm i druzí. Příklad, který dává svým chováním, všichni lidé napodobují.
22. Ve všech třech světech, Ardžuno, není nic, co bych byl nucen vykonat, nic nepostrádám a po ničem netoužím. Přesto neustále setrvávám v činnosti.
23. Neboť kdybych ustal ve svém nepolevujícím úsilí, ó potomku králů, napodobilo by Můj příklad celé lidské plémě!
24. Ustanu-li, zahynou tyto světy. Zmatek by se zmocnil všeho a následovala by zkáza.
25. Moudří lidé by měli plnit svůj úkol bez touhy po odměně, avšak s onou horlivostí, jakou projevují pošetilci, kteří ulpívají na výsledcích svých činů. Takový příklad necht' dávají světu!
26. Avšak moudrý člověk by neměl rušit nevědomé, zapřažené ve jeho činnosti. Poučí je spíše příklad osvíceného člověka, který pracuje stejně vytrvale jako oni, ale nedá se k práci přikovat touhou po jejích plodech.
27. Každým člověkem proudí věčné tvořivé síly přírody. Avšak člověk neosvícený a zaslepený sobectvím, říká: „Jen já jsem tvůrcem.“
28. Mocný Ardžuno, kdo však ví, že podstata jeho duše je mimo koloběh přírodních sil a že pouze vlastnosti těchto sil, vrozené lidské bytosti, se upínají smyslovými tykadly k předmětům touhy, ten je osvobozen svým věděním.
29. Ti, kdož jsou oklamáni přírodními silami, ulpívají na tomto klamu; avšak člověk dokonalý se nevměšuje do činnosti těch, kdož ustrnuli v temnotě.
30. Proto, Ardžuno, zasvěť všechny své činy jenom Mně a svou mysl upni jen k Mé věčné podstatě. A osvobozen tak od sobectví i lhovosti, bojuj!
31. Ti, kteří se zasvětili Mně a neustále zachovávají Mé učení, zbavili se své připoutanosti k činům.
32. Avšak jasně usuzovat neumějí otroci zvyku, kteří Mé učení neznají a jsou zmateni ve svém věděním. Ti vpravdě propadli zkáze.
33. I moudrý člověk se drží svých vrozených schopností. Všichni živoucí tvorové jednají podle své přirozenosti a nijak jim neprospívá, porušují-li tento zákon.
34. Smysly, zmítané přichylností či nenávisť, pokrývají lidskou přirozenost. Necht' nikdo nepodlehne jejich nadvládě, neboť to jsou překážky na cestě k poznání.
35. Lepší je vlastní stezka, byť nedokonalá, nežli dokonale vyšlapaná stezka druhého. Lépe je zemřít při plnění povinnosti, neboť stezka druhého není tvójí stezkou."

36. Ardžuna se tázal: "Ale, Kršno, co tak silně nutí člověka k tomu, aby porušoval zákon, třeba i proti své vůli?"

37. Vznešený odpověděl: "Je to žádost, je to hněv, rodící se z vládychtivé vášně, z lačné chtivosti a z temné nevědomosti, která je úhlavním nepřítelem lidstva.

38. Jako oheň je zahalen dýmem, jako zrcadlo je pokryto prachem a jako zárodek je uložen v lůně mateřském, tak i žádostivost zastírá poznání ducha.

39. Její nenasytné plameny, Ardžuno, jsou věčným nepřítelem lidí.

40. Vnímající smysly, hloubající mysl a rozlišující rozum jsou krbem tohoto ohně. Rozdmýchá-li se tento oheň, oklame člověka a zastíní jeho moudrost.

41. Proto, ó ture mezi muži, zvládni své smysly hned na počátku a vyhlad' žádost, tuto hříšnou ničitelku Poznání a Naplnění.

42. Bylo řečeno: Mocné jsou smysly. Mocnější než smysly je mysl. Mocnější než mysl je Inteligence. Avšak nejmocnější ze všeho je duch - On, který je věčný.

43. Když jsi poznal, co je nejvyšší, pouze v Něm hledej svůj klid a zahub nepřítele jménem Žádost. Není však lehké jej překonat."

Čtvrtý zpěv CESTA OBĚTI

1. Vznešený pokračoval: "Zvěstoval jsem Slunečnímu bohu Vivasvantovi toto učení sebevlády prostřednictvím činů. Svěřil jsem je otci lidstva Manuovi a Manu je vyložil praotci dynastie Ikšvákuovi.

2. Toto učení bylo předáváno poslušností učitelů a takto je přijali vladař po vladaři moudří králové. Ale pak po dlouhou dobu lidstvo o toto dědictví nedbalo.

3. Dnes však jsem ti právě toto prastaré učení, toto výsostné tajemství, vyjevil, neboť jsi milovaným druhem Mým."

4. Poté se tázal Ardžuna: "Tvůj život je pozdější nežli život Vivasvantův. Jak mám rozumět tomu, že jsi toto učení na počátku zvěstoval Vivasvantovi?"

5. Vznešený odpověděl: "Oba jsme prošli mnoha zrozeními, Ardžuno. Já si je všechna pamatuji, ale ty ne, hubiteli nepřítel.

6. Ačkoli jsem nezrozený a neměnný, ačkoli jsem pánem tvorstva a ovládám Svou nekonečnou podstatu, přesto vstupuji do tohoto světa oděn v roucho klamu.

7. Když ctnost upadá, když spravedlnost je šlapána v prach, tu vždy se rodím, zplodiv sám sebe, abych znovu obnovil svůj řád.

8. Rodím se v každém věku, abych chránil dobré, ničil zlé a dával průchod spravedlnosti.

9. Ten, kdo vskutku zná Mou přirozenost, Můj pravý původ, odvrhne v okamžiku smrti své tělo, a nezrodí se znovu v tomto hmotném světě.

10. Přichází ke Mně osvobozen od vášně, odpoután od strachu, oprostěn od hněvu, Mnou naplněn a očištěn Poznáním.

11. Věz, že na konci každé cesty čekám Já, neboť všechny cesty jsou Moje cesty! A jak lidé přistupují ke Mně, tak je přijímám i Já, Ardžuno! Lidé ze všech stran se ubírají Mou stezkou, synu Prthy!

12. Ti, kteří si přejí světského zdaru, se klaní světským bohům, neboť v tomto světě rychle přichází zdar rodící se z činů.

13. Stvořil jsem řád kast a každému podle povahy a schopností určil práva a povinnosti. Přestože jsem tvůrcem tohoto řádu, měl bys vědět, že jsem nečinný a neměnný.

14. Na Mně činy neulpívají, ani netoužím po ovoci činů. Kdo takto Mě zná, není poután činy.

15. Tak plnili ve staré době svůj úkol Vědoucí, kteří našli vysvobození. Jednej i ty tak, jako kdysi jednali staří!

16. I lidé moudří bývají sváděni na scestí, aniž by věděli, co je činnost a co je nečinnost. Vyložím ti toto vědění, aby tě osvobodilo od zla.

17. Je totiž třeba jasně rozlišovat, co je činnost, co nečinnost a co je přečin. - Neboť osud lidských skutků je velice spletitý.

18. Kdo vidí nečinnost v činnosti a činnost v nečinnosti, je moudrý, protože není vázán žádným činem.

19. Vědoucí nazývají moudrým onoho člověka, jehož konání je prosto vši ziskuchtivosti a jehož činy prošly ohněm poznání.

20. Opravdu nečinný, ač konající mnohé činy, je míruplný a nezávislý člověk, který netouží po ovoci svých skutků.

21. Jedná s ovládnutou myslí i smysly, nedá se zaslepit nadějí ani oslnit bohatstvím. Koná jen pro nezbytné životní potřeby, a tak neplodí v tomto světě zlo.

22. Takový člověk, ač rád pracuje, netouží po zisku. Je nedotčen protiklady dobra a zla, je nespoután závistí a je klidný ve zdaru i nezdaru. Takový člověk je opravdu svobodný!

23. Činy osvobozeného člověka, který není poután proměnami hmotné přírody, jehož myšlení je založeno na poznání Mé podstaty a který jedná v mém zájmu, se zcela rozplynou ve Mně.
24. Jeho oběť je brahma, jeho obřad je brahma a jeho lopota je brahma. Oheň, jenž ho stravuje, je brahma, poněvadž sám splynul s brahma.
25. Někteří dávají své obětiny polobohům, jiní zase přetínají svá pouta a odevzdávají svou pomíjivou podstatu v oběť Věčného brahma.
26. Někteří obětují v ohni sebevlády své smysly. Jiní zase v oběť přinášejí všechno své cítění a vědění.
27. Někteří obětují v ohni sebekázně své smyslové vnímání a všechny své životní úkony. Jiní obětují zase svou světskou moc.
28. Někteří přinášejí v oběť bohatství, odříkání a své duchovní dědictví z minulých životů, kdežto jiní obětují zase svou učenost a moudrost.
29. Někteří, když zvládli cesty výdechu a vdechu, vydechují jako oběť svůj výdech do vdechu a svůj vdech do výdechu.
30. Jiní, když spoutali své životní síly, omezují zase potravu a obětují všechny úkony svého těla.
31. Jejich hříchy jsou spáleny, a jako se po skončeném obětování všichni podílejí o zbytky obětiny - krmi nesmrtelnosti, tak se i oni budou se Mnou dělit o vlastní obětinu.
32. Tento svět, Ardžuno, není pro ty, kdož nechtějí znát oběti. Každá z těchto obětí se dokonává nějakým činem, jak píše vědy. Pamatuj, že oběť tě vysvobodí.
33. Kdo mně zasvěcuje své vědění, hubiteli nepřátel, přináší vyšší oběť nežli ten, kdo mi obětuje pouhé bohatství, neboť dokonalost činů dozrává jen na poli vědění.
34. Obrat' se na duchovního učitele a uč se od něho pravdě. Ptej se ho se vši pokorou a věrně mu služ. Může ti sdělit Poznání, neboť uzřel Pravdu Života.
35. Potom, Ardžuno, nikdy nebudeš sveden na scestí, protože všechno bytí uzříš v sobě a ve Mně.
36. Na voru tohoto Poznání i největší hříšník přepluje vodstvo neřestí.
37. Neboť jako planoucí oheň stravuje dřevo, Ardžuno, tak i oheň Poznání na popel spaluje všechny důsledky minulých činů.
38. Na tomto světě není vskutku větší očisty nad poznání. Tuto pravdu poznáš ve svém srdci, až přijde pravý čas a ty budeš zdokonalen oddaností.

39. Kdo se Mně zasvěcuje, kdo se Mně oddává a kdo ovládá své smysly, dospívá k tomuto Poznání. A kdo si tohoto poznání vydobyl, vstupuje do království nepopsatelného míru.

40. Avšak člověk nevědomý a pochybovačný, upadá v nicotu. Neboť kdo pochybuje o sobě a o všem, znevažuje celý svět, ostatní světy i celé své štěstí.

41. Činy nepoutají toho, kdo ovládá sebe sama, kdo se zříká ziskuchtivosti a kdo moudrostí přetíná pouta svých pochyb.

42. Proto odsekni ostřím vnitřního poznání pochybovačnost, zrozenou z nevědomosti, jež sídlí v tvém srdci, vstup na cestu oddanosti, Ardžuno, vzmuž se a bojuj!"

Pátý zpěv

CESTA ODPOUTANOSTI

1. Potom pravil Ardžuna: "Chválíš, Kršno, toho, kdo se zříká činného života, avšak přiznáváš velkou zásluhu i tomu, kdo koná činy. Vylož mi jasně, která z těchto dvou cest je lepší!"

2. Vznešený odpověděl: "K vysvobození vede jak oddanost činná, tak i oddanost nečinná, avšak život činný je dokonalejší než život bez činů.

3. Člověk, jenž nezná nenávist ani touhu, Ardžuno, je osvobozen, neboť se povznesl nad dobro i zlo a vyprostil se ze všech pout.

4. Jen bláhovcům, ne však lidem moudrým, se jeví cesta činů odlišnou od cesty rozjímání. Kdo dojde po jedné cestě až na konec, sklídí plody obou.

5. Výšiny, k nimž se povznesli lidé rozjímáním, jsou dostupné i těm, kteří se lopotí, a ten, kdo vidí, že vědění a konání pravých činů jsou totožné, vidí jasně.

6. Kdo nezasvětil své činy Mně, těžko se zříká jejich ovoce. Avšak rychle spěje k pravdě člověk oděný pláštěm rozjímání a očištěný svými činy.

7. Kdo je čistého ducha a je oddán své práci, kdo vítězí nad sebou samým, má zklidnělé smysly a je soucitný se všemi bytostmi, ten, třebaže jedná, je neposkrvněn svými činy.

8. Kdo zná pravdu, říká: "Nic nekonám já sám. Zrakem nevidím já, sluchem neslyším já, při chůzi nechodím já, ve spánku nespím já a při dýchání nedýchám já.

9. Když mluvím, dávám či přijímám, otevírám či zavírám oči, vždy vím, že nikoli já, nýbrž mé smysly si tak hrají jako děti se svými hračkami."

10. Jako se lotosový květ vynořuje nad hladinou jezera, v němž roste, tak se povznáší nad dobro a zlo i člověk, který zasvětil svůj život Mně.

11. Svým tělem, svými smysly, svou myslí a svým duchem ubírá se mudrc světem činného života a nezištně plní úkoly pro očistu svého srdce.

12. Vyrovnaný člověk pevné mysli nečeká na plody svých činů a dosahuje míru. Avšak člověk rozkolísaný a žádostmi oklamáný je věznem své připoutanosti.

13. Kdo je odpoutaný, kdo vnitřním poznáním zvítězil nad sebou samým, prožívá šťastný život v tvrzi svého těla s devíti branami. Nic nekoná ani nepobízí k činům.

14. Nestvořil jsem člověka ani samotný čin proto, aby byly skutky spjaty se svými výsledky. Jen vnější jevy tak šálí všechno lidstvo.

15. Všudypřítomný duch nepřihlíží k zásluze ani k provinění a lidé netrpí pro spáchaný hřích, ale proto, že jejich vědění je zahaleno nevědomostí.

16. Ale nevědomost se rozptýlí Poznáním, tak jako sluneční světlo rozhání noční temnotu.

17. A ti, jejichž podstatou je To - Nejvyšší, jejichž oporou je To, jejichž dovršením je To, ti všichni duchen soustředěným na Nejvyššího, jsou očištěni od všech klamů, a nikdy se už na tento svět nevracejí.

18. Moudří vidí tutéž bytost ve všem, ať je to učený a pokorný brahmín, kráva, slon, pes nebo vyvrženec.

19. Smrt i zrození překonali ti, kdo s klidnou myslí vnímají totožnost všeho. Spočívají v Nejvyšším a splynuli s ním.

20. Jsou pokojní v Já, jejich mysl je pevná a neradují se z příjemného ani se nermoutí z nepříjemného.

21. Člověk, který neulpívá na smyslových vjemech z vnějšího světa, zažívá blaženost ve vlastním nitru. A ještě v tomto životě okusí štěstí nesmrtelnosti.

22. Rozkoše, jež vykvétají z půdy smyslového vnímání, plodí jen smutek, Ardžuno, neboť kvetou jen proto, aby zvadly. Moudrý člověk v nich nehledá zalíbení.

23. Dovede-li člověk vzdorovat náporům svého hněvu a žádosti ještě v tomto těle a na tomto světě, dojde trvalého štěstí.

24. Kdo hledá radost, klid a světlo ve svém srdci, dochází nakonec dokonalosti splynutím se Mnou, takový člověk je vpravdě svobodný.

25. Jeho nedokonalosti zanikly, jeho pochyby se rozprchly, jeho smysly se zklidnily, každý jeho čin stává se dobrem pro všechny tvory. A tak dosáhne osvobození v Nejvyšším.

26. Mudrc, jenž se oprostí od žádosti a hněvu, poznal sebe sama a sjednotil se s veškerenstvím, prožívá svrchovanou svobodu Nejvyššího na tomto světě i světech ostatních.

27. Kdo ze své mysli vypudil všechny vnější věci, kdo s dechem klidným a vyváženým a se zrakem upřeným mezi obočí dlí v samotě,

28. kdo má mysl, smysly a vnitřní zření v souladu a navždy zapomněl na žádosti, strach a hněv a touží jen po vysvobození, ten si rozjímáním již vydobyl blaha osvobození.

29. Takový člověk Mě vskutku zná jako tvůrce přemnohých tvarů, jako konečný cíl všech obětí a pokání, jako velkého Pána všech světů, dobrodince a přítele všech tvorů. Takový člověk dojde věčného království míru."

Šestý zpěv CESTA ROZJÍMÁNÍ

1. Vznešený pokračoval: "Kdo nemyslí na odměnu za svou práci a přece ji koná, správně pochopil činný život. Nikoli však ten, kdo neroznítil oheň a je nečinný.

2. Královský synu, to co se nazývá nelpěním na ovoci činů, je vlastně ukázněná činnost! Je to zvládnutí mysli, oné strůjkyně proměn a zřeknutí se svého sobectví a touhy.

3. Praví se, že činy jsou prostředkem pro člověka, jenž touží dovršit sebekázeň. Jakmile ji dovršil, další činy již nečeří klidnou hladinu jeho mysli.

4. Člověk je skutečně odpoután teprve tehdy, když mu jeho mysl, ona strůjkyně proměn, přestala předvádět svůj nekonečný běh rozmanitých dějů.

5. Jelikož je člověk svou přirozeností stále strhován dolů, nechť se snaží pozvednout se sám, aby mu jeho přirozenost byla přítelkyní, a nikoliv nepřítelkyní.

6. Neboť ten, kdo zvítězil nad sebou samým, má v sobě svého přítele, ale kdo si nepodmanil sebe sama, má v sobě úhlavního nepřítele.

7. V chladu i žáru, v radosti i v bolesti, ve cti i potupě zří člověk zklidněné mysli neustále před sebou svého věčného ducha.

8. Jeho duch je ukojen věděním a Poznáním. Jeho smysly jsou poslušny a on zůstává nehybný jako kovadlina, ať se na ní tepe zlato, tluče kámen, nebo rozmělnuje hlína."

9. Vznešený pokračoval: "Kdo dospěl k duchovnímu poznání, hledí stejně na spravedlivé jako na hříšné, na stoupence jako na odpůrce, na protivníky jako na bratry, na nepřátele jako na přátele.

10. Hledač pravdy se utvrdí ve své oddanosti ke Mně, jestliže se uchýlí do samoty, tam ovládne svou mysl a tělo, odvrhne všechny klamy i naděje a osvobodí se od světských žádostí.

11. Vyhledá si skryté místo, aby očistil své srdce. Necht' je to místo suché, se sedátkem ani příliš vysokým, ani příliš nízkým, a budiž to místo trvalé! Necht' je vystláno posvátnou trávou kuša a pokryto antilopí kůží a lněným plátnem!

12. A tam ať usedne s myslí zaměřenou k jednomu bodu a s utišenými smysly se očišťuje.

13. Necht' drží své tělo rovně a nehybně, šjí pevně a hlavu zpříma! Necht' má oči pevně upřeny na špičku nosu, aby zrakem nebloudil po okolí.

14. A se srdcem klidným a nebojácným, s myslí zvládnutou a na mne upnutou, necht' tu sedí v rozjímání, pevný v slibu čistoty a všemi svými myšlenkami pohroužený v Mou nekonečnou podstatu!

15. Takto s duší nezlomnou a s myslí stále soustředěnou, dochází onen zasvěcenec Mého neskonalého míru.

16. Avšak nenalezne Mne ten, Ardžuno, kdo své úsilí přepíná, kdo jí příliš mnoho nebo příliš málo, ani kdo spí příliš mnoho nebo zase příliš málo.

17. Jen ten, kdo je střídavý v jídle, odpočinku, práci, spánku a bdění, jen ten může sebekázní ztišit své strasti.

18. Kdo takto sladil svou mysl a oprostil se od všech žádostí, spočívá klidně ve Mně.

19. A jako plamen svíce neblíká v bezvětrí, tak se nechvěje ani mysl toho, kdo pevně setrvá v meditaci na nejniternější podstatu sebe sama.

20. Myšlenky tohoto člověka jsou teď ztišeny cvičením oddanosti a on sám je ponořen v bezedný klid. Zří v sobě Duši všech věcí a je uspokojen.

21. Tato nevýslovná blaženost, kterou nyní získal pravým Poznáním, je mimo dosah lidských smyslů. Jeho mysl je spjata s Nekonečnem a on je v Nekonečnu pevně a na věky zakotven.

22. V tomto stavu se jogín neodchyluje od Pravdy, neboť kdo dospěl do stavu, kde nejsou strasti, pro toho není jiný stav žádoucí.

23. Touto oddaností se jogín osvobozuje od vší bolesti. Necht' se v ní cvičí se srdcem vytrvalým a neochvějným!

24. A necht' se neobírá ani výtvořmi své mysli! Necht' se odvrátí od hry svých neklidných smyslů!

25. Tak s myslí zkrocenou a s myšlenkami postupně se odvracejícími od hmotných věcí dojde tento člověk naprostého klidu.

26. Necht' svým neskonalým úsilím zvládne a zkrotí vše, co zneklidňuje a roztěkává potulnou mysl!

27. Neboť nejvyšší blaženosti dosahuje ten, kdo se oprostil od vášní a má v srdci nekonečný oceán klidu, jenž naplňuje Mne a Já naplňují jej.
28. Ve splnutí s Nejvyšším Vědomím je jeho duše vymaněna z myšlenky na dobro a zlo, pro nekonečnou milost a slast.
29. Jeho srdce tkví ve Mně. A On vidí všechny tvory v sobě a sebe ve všech tvorech.
30. Toho, kdo takto Mne vidí ve všech věcech a vše vidí ve Mně, Já neopouštím a ani on nikdy neopustí Mne!
31. Kdo uctívá Mou přítomnost ve všech věcech a všechny věci vidí jako jedno jediné, ať žije jakkoli, žije ve Mně.
32. Kdo cítí radost a bolest druhých tak, jako by pociťoval radosti a bolesti své, vystoupil, Ardžuno, na nejvyšší vrchol."
33. Ardžuna se opět otázal božského Kršny: "Jak může věčně neklidná mysl člověka dojít pokojné odevzdanosti, kterou tak požaduješ?"
34. Vždyť, Kršno, lidská mysl je tak nestálá, nepokojná, nepoddajná a jako vítr nespoutatelná!"
35. Vznešený odpověděl: "Není pochyby, že mysl je vrtošivá a těžko ovladatelná, ale cvičením a sebevládou, Ardžuno, lze ji přece jen udržet na uzdě!
36. Mysl těkává si stěžívá osvojí postoj odevzdanosti, nutný k tomuto úkolu, ale kdo má vládu nad sebou a užívá pravých prostředků, může tohoto cíle dosáhnout."
37. Ardžuna se však znovu tázal: "Jaký osud, Kršno, stihne toho, kdo není schopen takto cvičit svou mysl, ač je jinak pln víry, a kdo je váhavý v činech, ač je pln oddanosti?"
38. Nebude svržen do propasti jako mrak z nebe, Kršno? Jaká stezka zbývá tomu, kdo ztroskotal na cestě k pravdě?"
39. Rozetni mé pochybnosti, Kršno, neboť jedině Ty můžeš ukončit mou nejistotu!"
40. Vznešený odpověděl: "Vpravdě, ani na tomto světě, ani na onom nehrozí zkáza člověku, kterého máš na mysli, neboť kdo koná dobro, synu Prthy, není nikdy ztracen.
41. Člověk, jenž žil životem spravedlivým, avšak neovládl svou mysl, narodí se znovu v domě krásy, dobra, lesku a čistoty.
42. Nebo se narodí v rodině moudrých a pravdě oddaných lidí. Lze však jen velmi zřídka dospět k takovému zrození.

43. Tam si podrží duchovní poznání, které získal ve svém předchozím životě, Ardžuno, a v tomto novém životě bude opět usilovat o dosažení dokonalosti.

44. Dřívějším úsilím je veden k cíli, neboť probuzení ducha, který ho vynáší je mocnější, než síla obřadu a vyšší než moc svatých písem.

45. Když se takto propracoval mnohými zrody k naprosté čistotě, dospěje tento neúnavný hledač pravdy k nejvyšší metě.

46. Pak předčí ty, kdo se cvičí v odříkání, i ty, kteří si osvojili knižní moudrost. Vyniká nad ty, kdož konají činy, i nad ty, kteří zachovávají jen příkázání posvátných písem. A proto se, Ardžuno, vydej na tuto pouť!

47. Neboť ten, kdo Mne usilovně hledá ve svém nitru, s láskou Mi oddaně slouží a všechny své myšlenky věnuje Mně - ten je se Mnou nejdůvěrněji spojen."

Sedmý zpěv CESTA PRAVÉHO POZNÁNÍ

1. Vznešený pokračoval: "Vyslechni teď, Ardžuno, jak Mně můžeš bez pochyb plně poznat cvičením oddanosti, upneš-li se myslí ke Mně!

2. Vyjevím ti toto Poznání, a když si je osvojíš, nezbude nic, co bys měl poznat.

3. Mezi tisícíhlavými zástupy jen jedinci se snaží o dokonalost. A mezi těmito požehnanými jen málokterý Mne opravdu zná.

4. Je osm druhů vnějších projevů Mé přirozenosti: Země, voda, vzduch, oheň, éter, mysl, inteligence a lidské já.

5. Avšak těchto osm druhů je jen nižším projevem Mé přirozenosti. Neboť věz, mocný Ardžuno, že za těmito se tají ještě jeden - Má přirozenost, ona přirozenost vyšší, ona Duše, která tvoří a udržuje vesmír.

6. Měj na paměti, že každá bytost je dítkem této Mé podstaty, která je první matkou i prvním otcem všeho tvorstva! Já jsem rapočátek i konec všech světů!

7. Není nic vyššího nade Mne, Ardžuno. To největší i to nejnepatrnější je obsaženo ve Mně. Jsem zlatá šňůra, na níž jako perly jsou navlečeny všechny světy a všechny životy.

8. Jsem chutí vody, Ardžuno, jsem září slunce i svitem měsíce, jsem posvátnou slabikou ÓM ve védách, jsem zvukem éteru a jsem mužností v mužích - hle, tím vším jsem Já!

9. Jsem libou vůní země, jsem zářem ohně, jsem životem všech živých tvorů a pokáním všech kajících.

10. Věz, Ardžuno, že jsem i věčným semenem všeho žití. Jsem chrabrostí chrabrých, proslulostí proslulých a mezi vzdělanci jsem ostřím jejich ducha a jsem moudrostí moudrých.

11. Jsem zbraní silných nezrezivělou hněvem a neotupenou žárlivostí. Jsem v každém člověku milostnou touhou, která je v souladu se zákonem, pane a veliteli Bharatů!

12. Věz, že vše, co vychází ze ctnosti i to, co vzejde z vášně a temnoty, to vše je projevem Mé energie. Jsem vším, aniž bych na něčem závisel. Nejsem v těchto věcech, ale tyto věci jsou ve Mně.

13. Tento proměnlivý svět oklamán vnějšími tvary mých věcí nezná Mne. Jsem nevyčerpatelný a stojím nade vším.

14. Neboť věř, Ardžuno, že Moje přívlastky vtělující se do všech tvarů života, jsou Mým božským převlekem a lze je těžko odhalit. Jen ti, kteří Mne trvale hledají, prohlédnou skrze clonu vnější skutečnosti a za ní Mne naleznou.

15. Avšak nepřijdou ke Mně lidé zlí, nevědomí a nízcí, kteří oklamáni zevnějškem věcí neumějí rozlišovat a ubírají se cestou krutosti a násilí.

16. Je čtvero druhů dobrých lidí, kteří po Mně dychtí, Ardžuno: ti, kteří jsou sklíčení žalem, kteří hledají vědění, kteří touží po zdaru, a ti, kteří hledají Absolutní pravdu.

17. Nade všechny tyto lidi vyniká člověk moudrý, obdařený dokonalým poznáním, zanícený pro jediný cíl. Nade vše drahý jsem moudrým lidem a moudří lidé jsou drazí i Mně.

18. Ušlechtilí jsou skutečně všichni, ale na moudrého člověka hledím jako na Sebe Sama, neboť si za svůj nejvyšší cíl zvolil neodvolatelně jen a jen Mě.

19. Po mnoha zrodech splývá moudrý člověk nakonec se Mnou, neboť ví, že Já jsem příčinou všech příčin. Zřídka se však lidská duše pozvedne k takové vznešenosti.

20. Ti, kdo zapomínají na svou pravou přirozenost a jsou svedeni na scestí svými tužbami, vykonávají různé obřady a klanějí se rozličným bohům.

21. Kdo se klaní jakémukoli tvaru Boha s pravou vírou, toho Já v jeho víře podporuji.

22. A drží-li se věrně své víry, najde v ní naplnění, které ve skutečnosti uděluji Já sám.

23. Leč plody sklízené lidmi omezeného poznání jsou pomíjivé. Vyznavači bohů jdou k bohům, ti, kdož zbožňují Mne, přijdou ke Mně.

24. Lidé mdlého ducha, kteří nejsou schopni pochopit Mou neměnnou a nadsmyslnou podstatu, ztotožňují hru Mých nespočetných proměn se Mnou.

25. Zahalen kouzlem klamu nejsem viditelný všem, tak zůstávám před ošáleným světem utajený, Já, jenž jsem nepočatý, nezrozený a nepomíjivý.

26. Znáám, Ardžuno, vše, co bylo, vše, co je, a vše, co ještě bude, ale nikdo nezná Mne.

27. Klamem radosti a bolesti, dobra a zla, klamem pramenícím z touhy a nenávisti, jsou všechny bytosti vrhány do hnacího kola zrození a smrti.

28. Proto lidé ctnostných činů, kteří se odpoutali od hříchů a od oněch protikladných iluzí, uctívají Mne s neochvějnou vírou.

29. Ti, kteří by chtěli uniknout zkáze a smrti, naleznou ve Mně své útočiště, neboť Jsem sama Skutečnost, Jsem samo Vysvobození!

30. A ti, kteří Mne poznávají jako nejvyššího Pána nebe, Země, jako plamen v obětním ohni, jako vševládnoucí podstatu všech jevů, vstupují do Mne v hodině smrti."

Osmý zpěv CESTA SOUSTŘEDĚNÍ

1. Ardžuna se opět tázal Kršny: "Co je brahma, co je duše člověka a jaký osud je ztajen v činech, ó Nejvyšší Pane? Co je prazákladem přírody a co je nebe?"

2. Kdo jsi Ty, jenž jsi přítomen v obětním ohni a jak Tě v hodině smrti pozná ten, kdo přemohl sebe sama?"

3. A Kršna takto odpověděl Ardžunovi: "Brahma je svrchované, nepomíjivé bytí a podstata duše člověka je jeho věčnou přirozeností. Činy plodí osud a jsou počátkem všech věcí.

4. Hmotná příroda je pomíjivá, Ó nejlepší z vtělených duší, neboť se rodí jen k smrti. Jsem ona věčně přítomná moc v obětině a naplňuji svou nehynoucí podstatou každý život.

5. Ten, kdo se v hodině smrti soustředí jen na Mne, odvrhuje tělo a ubírá se ke Mně. O tom není pochyby.

6. Neboť na čem mysl ulpěla v hodině smrti, k tomu zamíří duch v okamžiku svého uvolnění, Ardžuno.

7. Budu-li na všech místech a v každé době cílem tvé mysli a věnuješ-li Mi všechny své myšlenky, nemůžeš, Ardžuno, nepřijít ke Mně.

8. S myslí ode všeho odpoutanou, s povahou přivyklou rozjímání a se srdcem soustředěným na Nejvyšší bytost, dospěješ jistojistě k Bohu.

9. Jako vševědoucího, nejstaršího, jako Pána nade vším, přece však nepatrnějšího nežli nejnepatrnější částička, jako udržovatele všech věcí, nezpodobitelného obrazem, nezachytitelného představou a zářícího jako Slunce leskem své záře -
10. ať takto chápe Mou bytost duše Mně oddaná a dospěje za hranice smrti v říši Mé nadzemské nádhery!
11. Teď ti krátce vyjevím to, co znalci svatých písem líčí jako nepomíjející jsoucnost, do něhož vstupují lidé moudří, ukáznění, osvobození od vší připoutanosti - cíl, pro který vedou život odříkavý.
12. Když jogín uzavře všechny brány smyslů, soustředí se na bod mezi obočím, upne svou mysl k podstatě všeho bytí ve svém srdci,
13. opouští své tělo a spěje k nejvyššímu cíli.
14. Neboť ten, jenž na mne neustále myslí, vyslovuje posvátnou slabiku Óm a nikdy se ode Mne neodvrací, snadno Mne dosáhne.
15. A když dospěl k Mé svrchované dokonalosti, nevrátí se již nikdy do tohoto pomíjivého světa radosti a bolesti, dobra a zla, života i smrti.
16. Ve všech světech, Ardžuno, ve světech nejvyšších i nejnižších, vládne zákon života a smrti. Nad nimi sídlím Já a kdo ke Mně dospěje, je zbaven dalších zrození. Neboť kdo Mne jednou našel, nerodí se, ani neumírá více.
17. Ti, kdo vědí, že Brahmův den trvá tisíc věků a že po tisíci věků končí jeho noc, vědí, co je den a noc.
18. Na úsvitu Brahmova dne rodí se svět z neviditelnosti a s příchodem Brahmovy noci se zase rozplývá.
19. Zástupy bytostí, jež znovu a znovu vznikají, se s příchodem noci bez vlastní vůle rozplynou a s příchodem dne povstávají.
20. Avšak za těmito vesmírnými světy světla a temnoty dlí nezměrné bytí, jež nevzniká ani nezaniká, jehož se nedotkne zkáza a kam ani nedospějí ohlasy nových zrodů.
21. TO, nepopsatelné, jež nemá jméno, je nejvyšším cílem, a to je Můj neměnný stav. Kdo k němu dospěl, nikdy se nevrací.
22. Usilovným soustředěním a oddaností, Ardžuno, je možno nalézt Toho, jenž je mízou života, svrchovaným mlčením a jenž obsahuje vše.
23. Teď, býku mezi muži, ti povím o brázdě času, kterou se jogín nenávratně bude ubírat. Povím ti o věčném kruhu, kterým lidé nevyhnutelně procházejí.

24. Jestliže v čase světla, dne, světlé poloviny měsíce a v šesti měsících sluneční pouti na sever odcházejí lidé znalí brahma, dospějí k brahma.

25. Ti, kdo opouštějí tento svět v čase kouře, noci, tmavé poloviny měsíce nebo v době šesti měsíců, kdy slunce putuje na jih, dospívají k měsíčnímu světlu a vracejí se opět k pozemskému životu.

26. Věčná je tato dvojice lidských stezek. Stezka světla vede k vysvobození, stezka tmy k návratu.

27. Hledající, jenž zná obě stezky, nikdy nezbloudí. Proto, Ardžuno, vyvol si jednu z nich!

28. Ten, který toto všechno ví, povznese se nad plody zásluh, přisouzené za studium véd, za oběti, pokání i dary, a dosáhne prvotního, nejvyššího stavu."

Devátý zpěv CESTA KRÁLOVSKÉHO UČENÍ

1. Kršna opět promluvil: "Tobě, jenž kladeš zkoumavé otázky, odhalím teď nejhlubší poznání získané rozjímáním, a porozumíš-li mu, vysvobodíš svou duši ze strastí hmotného bytí.

2. Toto vědění je králem všech věd. Je to královské tajemství a nejvyšší očista. Je lehké je pochopit, odpovídá řádu, není těžké je zachovávat a přináší hodnoty nehynoucí.

3. Toto vědění je nepřístupné těm, kdož jsou bez víry. Ti ke Mně nepřijdou a budou neustále vyšlapávat kruh času, zrodu a skonu.

4. Já, nezjevená prasíla, jsem náplní každé proměnlivé podoby tohoto světa. Všechny bytosti žijí ve Mně, ale já v nich nepřebývám.

5. Věz, že jsem obsažen ve všech tvarech, ale žádný tvar neobsahuje Mne!

6. Jako mocný vítr vane od oblohy k obloze a nikdy nepřekročí obzory prostoru, tak i všechny bytosti se rodí a žijí ve Mně.

7. Všichni tvorové vycházejí ze Mne a do Mne se zase vracejí. Tak vznikají a zanikají Moje dny a noci v cyklech života.

8. Je přirozeností Mé tvůrčí síly, abych se projevoval a tvořil v tomto světě bezpočet životů jež neustále vyorávají brázdy času.

9. Tyto činy Mě nepoutají, neulpívám na nich, a jsem vždy odpoutaným pozorovatelem.

10. Kvůli Mně plodí příroda tvory živé i neživé a kvůli Mně obíhají oběžnice ve svých drahách.

11. Prodlévám i v lidském tvoru, ale pošetilci Mě v sobě nevidí. Neuvědomují si Moji přítomnost.
12. Jsou svedeni na scestí marnými nadějemi, marnými činy, marným věděním a marným myšlením.
13. Avšak velké duše, Ardžuno, jež mají božskou přirozenost, vědí, že jsem počátkem všech věcí a že jsem neměnný. Proto Mne uctívají celou svou myslí.
14. Oslavují Mne zpěvy, vzdávají Mi hold pozdravy a usilovnou a neochvějnou prací Mi zasvěcují každý svůj okamžik.
15. Jiní na Můj oltář kladou jako oběť své vědění a vzývají Mě jako jediné světlo všech sluncí.
16. Jsem silou, jsem naplněním, jsem obětinou i obětí, jsem uzdravením nemocných, jsem posvátným hymnem.
17. Jsem nejvyšším praotcem, jsem pramáteří, zplodivší z vlastního lůna tento svět. Jsem živitelem a jedinou metou všech živoucích bytostí. Jsem dárce svatosti, jsem posvátnou slabikou Óm, jsem písmem véd.
18. Jsem cestou i cílem, udržovatelem, pánem i svědkem, příbytkem, útočištěm i nejdražším přítelem. Jsem vznikem a zánikem, základem všeho, místem spočinutí a věčným semenem života.
19. Jsem dárce tepla i deště. Jsem nesmrtelnost i zosobněná smrt, jsem bytí a nebytí, Ardžuno.
20. Znalci véd, kteří Mi obětují, očišťují se od hříchu a modlí se jen proto, aby dosáhli nebe, budou požívat nebeských slastí, které však jednou skončí.
21. Když tito bráhmané ve společnosti bohů užili radovánek, které jsou zdánlivě trvalé, vpravdě však kratičké, vracejí se do světa zrodu a skonu.
22. Těm, kdož Mne vroucně milují, přináším vše, co jim schází, a zachovávám všechno, co již mají.
23. I ti, kteří se z lásky koří jiným bohům, Mě tím také uctívají, ale stezka, po níž krácejí, není Mou stezkou.
24. Neboť jedině Já jsem božstvo a příjemce všech obětí a ti, kdož milují jiné bohy, vyčerpají své zásluhy a vrátí se do tohoto světa, aby se odtud znovu vydali na cestu.
25. Kdo vzývá bohy, zrodí se mezi bohy podle zásluh svého díla. Kdo se koří otcům nebo uctívá duchy a různá vtělení, získá místo mezi nimi. Ale ten, kdo zbožňuje Mne, vejde do Mne.

26. Jako zbožný dar přijímám i list, květ, plod či vodu od každého, kdo Mi je s oddaností a láskou obětuje.

27. Ze všeho, co konáš, co jíš, dáváš nebo přinášíš jako oběť, ze všeho, co v odříkání si ukládáš, ze všeho učiň oběť pro Mne, Ardžuno!

28. Tak se vyprostíš z osudových okovů svých činů a unikneš z vězení dobra a zla. Tvé srdce se odřekne sama sebe a ty, takto osvobozen, přijdeš ke Mně.

29. Mně nikdo není milý ani nemilý, ale ti, kdo mě oddaně uctívají, žijí ve Mně a Já žiji v nich.

30. I největší hříšník, který Mne bude uctívat a vystříhá se dalšího zla ve své oddanosti ke Mně, obdrží milost za svou velkou víru.

31. Brzy bude i on spravedlivý a vyslouží si věčný mír. Prohlašuji, Ardžuno, že nikdo z mých služebníků nebude zatracen!

32. Neboť kdokoli se ke Mně uchýlí, třeba nebyl vznešeného rodu - ať jsou to ženy, vaišijové stejně jako šúdrové - přijde ke Mně, bude-li Mne hledat s myslí cele oddanou.

33. Tím spíše ctnostní bráhmané a vznešení králové. A proto, když už jsi přišel na tento nestálý, strastiplný svět, s láskou Mi služ!

34. Učiň svou mysl Mým stánkem! Zasněť se Mi, oběťuj Mi, koř se Mi, zvol si Mne za svůj nejvyšší cíl, a tak i ty jistě přijdeš ke Mně!"

Desátý zpěv CESTA ZVĚSTOVÁNÍ

1. Kršna pokračoval: "Ó, mocný Ardžuno, vyslechni opět Má nejjasnější slova, neboť přeji blaho Tobě, který v nich nacházíš zalíbení!

2. Ani zástupy nebeské, ani velcí věštcí, neznají Můj původ a vlastnosti, neboť Já jsem samo lůno, z něhož se i oni zrodili.

3. Avšak temnota se rozptýlila před oním smrtelníkem, jenž poznal, že jsem nezrozený, bez počátku a svrchovaný Pán všech světů. Onen člověk byl vysvobozen z hříchů.

4. Rozličné jsou stavy a vlastnosti člověka - osvícení, moudrost, soucit, sebevláda a vymanění z klamu, k někomu přichází štěstí či neštěstí, přízeň či nepřízeň, strach i nebojácnost a přijde i smrt a zrození nového života.

5. Klid, vyrovnanost ducha, kajícnost a dobročinnost, věz, všechny tyto stavy a vlastnosti vycházejí jen ze Mne.

6. Sedm velkých mudrců a také čtyři Manuové - praotci lidstva - mají tutěž přirozenost jako Já, neboť se zrodili z Mé mysli a z nich pocházejí i všichni tvorové na zemi.
7. Kdo zná slávu a velkolepost Mých sil a činů, stojí na pevných základech. O tom není pochyby.
8. Mnou všechny věci počínají a ke Mně se všechny věci vrací. Moudří lidé Mě oslavují a uctívají celým srdcem, neboť věří, že jsem zdrojem všech věcí a že všechny věci žijí ve Mně.
9. Myslí na Mne, vdechují Mne, vnímají Mne, neustále Mě hlásají a rozšiřují znalost o Mně mezi sebou. Tak nalézají vrcholný úkol i slast.
10. Neboť já povyšuji ty, kteří Mne milují neochvějnou láskou, a uděluji jim moudrost, jíž Mne mohou dosáhnout.
11. Ze soucitu s nimi přebývám v jejich srdcích a světlem Své moudrosti rozptyluji jejich temnotu a nevědomost."
12. Ardžuna pravil: "Jsi Nejvyšší Brahma - Věčné Bytí, jsi Věčný Příbytek a Nejčistší Absolutní Pravda.
13. Tak pravili staří mudrci Dévala, Nárada, Asita a Vjása, a tak jsi pravil i Ty mně.
14. Víím, Kršno, že vše, co jsi řekl, je pravda. Vskutku, Pane, ani bozi, ani démoni nedokáží pochopit Tvou Osobnost.
15. Jen Ty sám znáš svoji podstatu, ó jasný Mistře, zdroji všech skutečností, Bože bohů, svrchovaná bytosti. Znáš svým já své pravé Já.
16. Vyjev mi tedy všechny své vlastnosti a projevy, jimiž jsi naplnil tento vesmír.
17. Pouč mě, Mistře, abych mohl rozjímat a nabýt vědění o Tobě! Podle jakých znaků a projevů Tě mohu poznat, Vznešený?
18. Promluv opět podobně o Svých vtěleních a o Svých božských silách. Nemohu se nasytit lahodnosti Tvých slov, Kršno!"
19. A Kršna pravil: "Ano, povím ti o Mých božských projevech, ale jen o těch nejpodstatnějších, neboť jsou bez konce.
20. Jsem věčné Já, dlouhovlasý Ardžuno, a sídlím v srdci všech tvorů. Jsem zrození, žití a úmrtí všech věcí a bytostí.
21. Mezi dvanácti slunečními bohy jsem Višnu, jsem slunce mezi nebeskými tělesy, mezi bohy vzduchu jsem nejvyšší z nich - jsem Mariči. Mezi hvězdami zářím jako měsíc.

22. Mezi vědami jsem Sámavédou, mezi bohy jsem králem nebe Indrou, nad lidskými smysly jsem rozumem a jsem zářícím vědomím všech živoucích tvorů.
23. Mezi mocnými Rudry jsem Šivou - bohem smrti a nesmrtelnosti, mezi smyslnými Jakši a zlými Rákšasy jsem Kuvérou, vládcem bohatství, mezi Vasuy jsem Agni - bůh ohně a mezi horskými štíty jsem sídlem bohů - Méru.
24. Věž, Ardžuno, že mezi kněžími jsem velekněz Brhaspati, mezi vojevůdci jsem bůh války Skanda a mezi vodstvem jsem oceán.
25. Mezi mudrci jsem nejmoudřejší Bhrgu, mezi slovy jsem nepomíjející vibrací ÓM. Mezi oběťmi jsem džapa - opakování svatých jmen a mezi nehybnými tvory jsem Himálaj - Domov sněhů.
26. Mezi stromy jsem posvátný fíkovník Asvatha - strom života, mezi mudrci jsem vyvolenec Nárada. Mezi nebeskými sbory jsem Čitraratha - jejich vůdce a mezi dokonalými jsem Kapila - zakladatel školy života, Sankhyi.
27. Mezi oři jsem klisna Učchaišrava zrozená z elixíru nesmrtelnosti. Mezi nebeskými slony jsem Airávata - moudrý slon Indrův a mezi lidmi jsem králem.
28. Mezi zbraněmi jsem hromoklínem, mezi kravami jsem Surabhi - krávou hojnosti, v lásce jsem Kandarpou ploditelem a mezi hady jsem Vásukim - jejich králem.
29. Mezi Nágy - mnohohlavými hady jsem tisícihlavý Ananta, mezi vodami jsem Varuna - bůh vod, mezi předky jsem praotec Arjáma a ve vyměřených dnech jsem Jama - bůh smrti.
30. Jsem králem nadlidských bytostí Prahládou, v měrách jsem časem. Mezi zvířaty jsem Lvem a mezi ptáky jsem nebeským Garudou, jenž nosí Višnu, boha života.
31. Nade vším, co očišťuje, jsem vítr, mezi válečníky jsem velký rek Ráma, mezi rybami jsem žralok a mezi veletoky, prýšticími po svazích Himálaje, jsem věčná řeka Gangá.
32. Jsem počátek, střed i konec všech jevů. Mezi vědami jsem duchovní vědou o vlastním Já a pro logiky jsem konečnou pravdou.
33. Mezi písmeny jsem samohláskou A. Ve složených slovech vyjadřuji oba významy. Jsem nevyčerpatelným časem a jsem tvůrcem, jenž hledí na všechny strany.
34. Jsem vše pohlucující smrtí. Jsem zdrojem věcí budoucích. Jsem slávou ženy, její krásou, její řečí, její pamětí, její inteligencí, její vytrvalostí i schopností odpouštět.
35. Mezi zpěvy jsem velkým chvalozpěvcem. Jsem časomírou hymnů. Mezi měsíci jsem měsícem sklizně a mezi ročními obdobími jsem vesnou.

36. Jsem štěstím podvodného hráče a jsem silou siláka. Jsem vítězstvím, jsem úsilím a jsem ctností v lidech ctnostných.
37. Mezi Višnuovci jsem pánem vesmíru Vásudévou, mezi Pánduovci jsem Dhanandžajem - korunou tvorstva, mezi mudrci jsem Vjášem, tvůrcem Mahábháraty a mezi básníky jsem moudrým pěvcem Ušanem.
38. Jsem žezlem vládce a lstí dobyvatele. Jsem věděním vědoucích a jsem tajemstvím mezi tajemstvími. Jsem mlčením.
39. Jsem zárodkem všech bytostí, Ardžuno, a nic živého ani neživého neexistuje beze Mne!
40. Nekonečné jsou Moje vlastnosti a Moje projevy. Odhalil jsem ti jen část Svých božských přívlastků.
41. Věz, že každá sláva, každá velkolepost a každá moc jsou jen součástí Mé nádhery.
42. Avšak k jakému prospěchu ti bude, Ardžuno, porozumíš-li vší Mé rozmanitosti? Věz jen toto: Jsem a udržuji tento svět jediným zlomkem Své bytosti!"

Jedenáctý zpěv CESTA ZJEVENÍ

1. Teď promluvil Ardžuna: "Toto hluboké a tajné poznání, které jsi mi odhalil, rozptyluje mou temnou nevědomost.
2. Ó, vládče s lotosovými očima, tisícerymi jazyky jsi mi odpověděl o vzniku a zániku všeho žití i své nezměrné velikosti.
3. Svrchovaný Pane a Stvořiteli, dal jsi mi poznat Svou nekonečnou Duši, avšak odhal mi i Svou božskou podobu, jež září silou, ctností a nádherou!
4. Snesu-li tento pohled, zjev se mi, prosím, ve Své pravé podstatě! Odhal mi, laskavě, Své vesmírné tělo!"
5. Kršna odpověděl: "Nuže, viz, Ardžuno, Moji sterou a tisícero podobu přerozlišnou, božskou, mnohobarevnou a mnohotvárnou!
6. Pohleď na mocnosti světů nebeských, pozemských a vodních, zakoušej moc větrů, bouří a dechů vesmírných a popatři na vozataje rozbřesku i na věci a divy nevídané!
7. Viz, Ardžuno, jak v mém těle je obsažen celý vesmír a všechny světy hybné i nehybné, a pohleď na vše, co toužíš spatřit!
8. Avšak smrtelnými očima na Mne hledět nemůžeš. Propůjčím ti Svůj božský zrak, jímž uzříš Moji nepochopitelnou tvůrčí moc."

9. Když Kršna takto promluvil, zjevil se Ardžunovi ve Své pravé podobě:

10. S tisícerými ústy, s tisícerýma vidoucíma očima, oděný v tisícero divů a zázraků, pokrytý nepopsatelnými nebeskými ozdobami a třímající v tisícerých rukou planoucí nebeské zbraně!

11. Je ozdoben věnci ze samých hvězd. Je oděn rouchem nebeských seskupení. Je provoněn nebesky vonícími mastmi. Hýří všemi divy. Má tisícero tváří.

12. Lesk jeho bytosti je jasnější než tisíce planoucích sluncí.

13. Takto uzřel Ardžuna ony mnohotvaré světy uspořádané a obsažené v těle Boha bohů.

14. Jat posvátnou bázní, s vlasy zježenými klaněl se a sepjatýma rukama zdravil Boha volaje:

15. "Ó, Kršno, všechny bohy zřím ve Tvém božském těle! Vidím každého tvora, každý rod a druh, všechny světce, mudrce a nebeské hady; vidím, jak v Tobě trůní na lotosu i božský Brahma.

16. Máš desetitisícero rukou, trupů, úst a očí. Vidím bezpočet Tvých projevů, ó Pane vesmíru! Vidím, že jsi bez počátku, bez růstu a bez konce.

17. Vidím Tě s čelenkou, žezlem a diskem, v záři nezměrné a oslepující jako oheň či jako slunce.

18. Jsi svrchovaná bytost, nepodléhající zkáze. Jsi jediné vědění ve vesmíru, hodné poznání! Jsi nevyhnutelné setkání, jsi zušlechťovatel nejvnitřnější pravdy! Jsi nejstarší z nejstarších, jsi věčný Pán a věčný vládce!

19. Vidím, že jsi bez počátku, bez středu, bez konce, nekonečný v moci, nekonečný v rozsahu. Máš bezpočet rukou. Slunce a měsíc patří k bezpočtu Tvých očí. Hořící oheň je Tvými ústy. Zahříváš celý vesmír vlastním plamenem.

20. Vždyť prostor mezi nebem a zemí a všechny světové strany jsou prostoupeny Tebou jediným. Všechny tři světy se před Tebou chvějí strachem.

21. Zástupy bohů do Tebe vstupují a někteří z nich poděšení Tě velebí se sepjatýma rukama. A světci a mudrci Tě oslavují skvostnými chvalo zpěvy.

22. Všichni bohové, polobozi, rekové, předci i démoni hledí na Tebe a jsou ohromeni.

23. Při pohledu na Tvé nepostižitelné tělo s tisícerými ústy a tisícerýma očima, a tisícerými pažemi a stehny, s tisícerými trupy a úděsnými zuby se chvějí světy a právě tak i já.

24. Dotýkáš se oblohy, planeš tisícerými barvami s široce otevřenými ústy. Tvé oči metají blesky do vesmíru. Mé srdce je plno hrůzy, síly mě opouštějí a prchl i můj klid, Kršno!

25. Spatřil jsem Tvůj obličej se strašlivými zuby, spatřil jsem Tvé tváře planoucí ohněm zkázy a jímá mne závrať. Ztratil jsem představu čtyř světových stran. Slituj se nade mnou, ó Bože bohů! Nejvyšší útočiště všehomíra!

26. Tvá ústa se strašlivými zuby hltají všechny syny Dhetaráštrovy se zástupy králů i s veliteli Bhíšmou, Drónem a Sútaputrem.

27. Někteří z nich uvízli ve Tvých zubech a hlavy jiných jsou drceny na prach.

28. Jako mnohé řeky poslušně směřují do svého moře, tak se i tito hrdinové ze světa lidí ženou do Tvého plamenného jícnu!

29. Jako se noční motýli vrhají do plamene lampy a hynou v něm, tak se řítí i tyto voje lidí do Tvých úst a tam mizejí.

30. Polykáš všechny světy. Tvůj jazyk kmitá mezi Tvými rty. Tvé žhavé paprsky zapalují vesmír a plní jej svou září.

31. Objasni mi, Kršno, proč jsi ve své podobě tak děsný, tak hrůzný? Buď pozdraven opět a opět, ó Bože bohů! Smiluj se nade mnou! Úpěnlivě Tě prosím, ó Prabytosti, vyjev mi svůj úmysl!"

32. Vznešený odpověděl: "Jsem nezdolné bytí zahlazující čas v srdci všeho tvorstva. Kromě tebe a několika z tvého rodu, Ardžuno, nevyhnutelně zahynou voje lidí sešikované před tebou.

33. Vzchop se, vzmuž se a získej si všechnu slávu! Pokoř své úhlavní nepřátele a užij plodů svého vítězství, neboť Já jsem je již předem odsoudil k smrti. Vezmi Mou věc za svou a dokonej jejich zkázu! V této bitvě budeš jen nástrojem Mé vůle!

34. Uvědom si, že velitelé Dróna, Bhíšma, Džajadrata a Karna jsou již ve mně mrtvi! Zabij je tedy v bitvě a neboj se následků!"

35. Vyslechnuv tato slova, sepjál Ardžuna ruce a sklonil se před Kršnou. Posvátnou bázní se celý třásl a oslovil Boha chvějícím se hlasem:

36. "Je zcela spravedlivé, Kršno, že se celý vesmír těší Tvou velebností, že démoni prchají v hrůze a světci Ti vzdávají hold v nejhlubší úctě!

37. Což je možné, neklanět se Tobě, který jsi příčinou všech příčin? Ó, vládce bohů, Ty - nekonečná bytosti, domove vesmíru, který jsi bytím i nebytím a jsi i to, co je nad tím.

38. Jsi první mezi bohy, jsi nejstarší bytostí, jsi osudem vesmíru! Jsi bytostí vševědoucí, naplní všeho vědění. Jsi konečná konečnost! Tebou je celý vesmír prostoupen! A Ty jsi jeho jediná svatyně.

39. Jsi bohem větru, jsi smrtí, jsi sňatkem mezi životem a nesmrtelností, jsi bohem ohně, bohem vod, jsi vládcem noci, Pánem půdy a ročních dob, jsi zploditelem a předkem nás všech! Sláva, sláva Tobě tisíckrát!

40. Sláva Tobě přede mnou, sláva Tobě za mnou! Sláva Tobě koldokola! Jsi vše! Jsi nekonečný v moci, nekonečný v statečnosti, nekonečný v rozsahu, prostupuješ a prolínáš vším, neboť jsi vše!

41. Cokoliv jsem si dovolil říci z nepozornosti nebo z lásky, když jsem Tě oslovil pouze "Kršno, příteli" nebo se na Tebe díval jako na svého druha, učinil jsem proto, že jsem si nebyl vědom Tvé velikosti.

42. Byl - li jsem snad k Tobě neuctivý, ať ve společnosti či o samotě, ať v chůzi, odpočinku či při jídle, odpusť, ó Nezměřitelný!

43. Jsi praotcem i pramáti vesmíru, pohyblivého i nehybného. Jsi nejvyšším duchovním Mistrem. Jsi větší nežli to největší. V žádném ze tří světů nikdo nepředčí Tvou nesrovnatelnou moc!

44. Ve zbožné úctě ležím před Tebou v prachu a pokorně Tě prosím za odpuštění, velebný Vládče! Jako otec odpouští synovi, přítel příteli, milenc milence, tak jistě odpustíš Ty mně, Kršno!

45. Vidím - li teď Tebe, neviděného, jsem na výsost uchvácen. Avšak má mysl je ohromena hrůzou. Proto se mi, Pane, zjev opět ve své dřívější podobě! Měj se mnou slitování, ó sídlo vesmírných světů!

46. Ó Pane vesmíru, ó tisíciruký Pane, přeji si Tě spatřit s korunou na hlavě, s kyjem, diskem, lasturou a lotosovým květem v Tvých rukách. Zjev se mi v této čtyřruké podobě!"

47. Kršna odpověděl Ardžunovi: "Jen tobě jsem svým kouzlem odhalil svou prvotní, nekonečnou podstatu, jež se vtěluje do nespočetných tvarů a tají se všem zrakům.

48. Ani obřadnictvím, ani dobrými činy, ani zachováváním příkázání, ani přísným odříkáním nedostane se člověku milosti uzříti Mou vesmírnou podobu. Kromě tebe ji ještě nikdo neviděl.

49. Necht' vidění Mé hrůzné podoby tě již neděsí! Klidně a nebojácně se teď zahleď v Mou dřívější tvář!"

50. Takto promlouvaje vzal Kršna na sebe Své bývalé vzezření a opět konejšil poděšeného Ardžunu.

51. A Ardžuna vydechl úlevou: "Při pohledu na Tvou milou lidskou tvář, Kršno, se můj duch uklidňuje a jsem opět sám sebou."

52. Vznešený pokračoval: "Je vskutku těžké vidět Mě tak, jak jsi Mě spatřil. Ani bohům nabyt dopřán tento pohled, ačkoliv po něm tolik touží.

53. Ani čtením svatých písem, ani přísným odříkáním, ani udílením almužen, ani sebeobětováním nelze Mne vidět tak, jak jsi Mě uviděl ty.

54. Jen naprostou oddaností ke Mně, Ardžuno, mohou lidské oči zřít, poznat a proniknout Mou vesmírnou podobu.

55. Neboť kdo stále koná Mé činy, kdo vidí ve Mně svůj jediný cíl, kdo miluje jen Mne a k nikomu nepocituje nepřátelství, ten, můj milý Ardžuno, je skutečně spojen se Mnou!"

Dvanáctý zpěv CESTA LÁSKY A ODDANOSTI

1. Ardžuna se opět tázal Vznešeného: "Kteří lidé jsou pokročilejší v poznávání Boha - ti, kdož Tě neustále uctívají jako projeveného Boha, nebo ti, kdož hledají neosobní projevené božství?"

2. Vznešený odpověděl: "Ti, kteří svou myslí jsou soustředěni na Mou božskou podobu a s pevnou vírou Mne obětavě uctívají, pokročili v této oddanosti nejvíce.

3. I ti, kteří uctívají božství neosobní, neprojevené, neviditelné, všudypřítomné, nepředstavitelné, neměnné a věčné,

4. Hledající Mne s vyrovnanou myslí, se zkrocenými smysly a s láskou plynoucí jako nepřetržitý proud oleje dolévaný do lampy - i ti dojdou ke Mně.

5. Avšak jejich duchovní úsilí je těžké, neboť dosáhnout Boha neviditelného je pro lidskou duši úkol velmi nesnadný.

6. Vysvobozuji, Ardžuno, ty, kteří jsou oddáni jen Mně, kteří obětují všechny své činy jen Mně, kteří jdou za Mnou jako za jediným svým cílem, kteří rozjímají se srdcem prostým

7. a svou mysl upínají jen ke Mně. Tyto oddané rychle vysvobozuji z oceánu zrození a smrti.

8. Věnuj Mi tedy své srdce a odevzdej Mně svůj rozum! Tak budeš žít ve Mně jako já sám - na věky!

9. Polevuje-li tvé soustředění a padá-li šíp tvé mysli mimo cíl, s láskou se Mi odevzdej! Zvykni si pozvolna odpoutávat pozornost od vnějšího světa a láskou Mne dosáhneš!

10. Kdyby i toto rozjímání a láska byly nad tvé síly, tedy hled' na všechnu svou práci jako na dílo pro mne, neboť i svými činy můžeš dosáhnout dokonalosti!

11. Nedokážeš-li ani toto, tedy důvěřuj své oddanosti ke Mně! Nespoléhej na věci pozemské, ale podmaň si sebe sama, zakotvi v sobě a obětuj Mi plody svých činů!

12. Lepší je vědění než slepý zvyk. Lepší než vědění je rozjímání, avšak nad samo rozjímání vyniká obětování plodů vlastní práce, protože přináší vnitřní mír.

13. Kdo nezná nenávisť, kdo je přátelský ke všem bytostem, soucitný a nesobecký, kdo netouží po bohatství, kdo je klidný ve štěstí i v neštěstí,
14. kdo odpouští a má pevný cíl, kdo své myšlení a vědění zasvěcuje jen Mně - kdo je Mi takto oddán, je milovaným druhem Mým.
15. Kdo neruší své okolí a ani svým okolím se nedá rušit, kdo je zbaven strachu, závisti, palčivé touhy a žádostivosti - kdo je Mi takto oddán, je milovaným druhem Mým.
16. Kdo je nezávislý, čistý, bdělý, odpoutaný od všeho marného počínání a lhostejný ke strastem - kdo je Mi takto oddán, je milovaným druhem Mým.
17. Kdo nechválí sebe ani nehaní jiné, kdo je povznesen nad smutek a radost, nad dobro a zlo - kdo je Mi takto oddán, je milovaným druhem Mým.
18. Kdo je stejně vlídný k příteli jako k nepříteli, stejně klidný ve cti jako v potupě, kdo nedbá horka ani chladu, radosti ani bolesti, kdo je věrný, ale ode všeho odpoutaný,
19. kdo rovnovážně přijímá chválu i hanu, kdo je mlčenlivý, spokojený, pevně myslí a kdo nalezl domov ve Mně - kdo je Mi takto oddán, je vskutku milovaným druhem Mým.
20. Ale nade vše milí jsou Mi ti věrní, kteří neustále žízní po nápoji Mé nesmrtelnosti a ve Mně hledají pramen nevysychající!"

Třináctý zpěv CESTA ROZLIŠOVÁNÍ

1. Ardžuna prosil Kršnu: "Ó, Vznešený, pouč mě o duchu a o přírodě a také o tom, čemu se říká pole a kdo je ten, jenž na něm sklízí!" Kršna odpověděl: "Pole, na němž uzrávají plody dobrých i zlých skutků, je toto tělo, Ardžuno, a duch, jenž dobře zná jeho ornici, semeno a sklizeň, je žencem na tomto poli.
2. Velký žnec jsem Já, poněvadž znám všechna pole života. Kdo pochopí tuto dvojí podstatu bytí, je moudrý.
3. Slyš několik slov o tomto poli, o jeho složkách, o jeho silách!
4. Tato pravda byla opěvována mnoha mudrci v rozličných zpěvech a jasných verších plných moudrosti a přesvědčivosti.
5. Pole lidských zkušeností obsahuje: pětici velkých živlů viditelných i neviditelných - pět smyslů, mysl, nižší já, inteligenci a neprojevenou skutečnost.
6. A také žádostivost, nenávisť, radost, bolest, soudnost, pevnost a tělesnou schránku. Toto vše tvoří pole života - činnosti.

7. Moudrostí se sklízí bohatá žeň: nezdolná pokora, skromnost ducha, nenásilnost, milosrdnost, oddanost k učiteli, čistota, vytrvalost a sebevláda.

8. Tato moudrost znamená lhostejnost k volání smyslů, nepřipoutanost k osobnosti a také poznání, že narození, stáří, nemoc a smrt jsou utrpením.

9. Je to odpoutání a neztotožňování sebe sama s jinou bytostí, jakkoliv milovanou. Je to vyrovnaný klid a jas ve zkouškách příjemných i nepříjemných, radostných i bolestných.

10. Je to vytrvalá oddanost ke Mně, získaná neochvějným rozjímáním, jež oddaného člověka spojuje se Mnou. Je to únik do ústraní a netečnost k davu.

11. Je to ustavičné sledování duchovní pravdy a poznání, co je účelem vědění. Prohlašuji, že hledání těchto věcí je moudrostí, kdežto opak je pošetilostí.

12. Vyjevím ti opět, co je cílem moudrosti. Poznáš-li tento cíl, dosáhneš nesmrtelnosti. Je to nejvyšší duch bez počátku, beze jména, poněvadž žádné slovo nenazývá TO bytím a žádné slovo nenazývá TO nebytím.

13. Věz, TO má všude ruce a nohy, TO má všude oči a uši, TO je všude, TO prolíná všemi vesmírnými věcmi!

14. TO dává světlo mocí všech smyslů, avšak samo je beze smyslů, TO je nekonečnost, a přece TO udržuje a zachovává tento pomíjivý svět. TO je beze všech vlastností, a přece všech vlastností užívá.

15. TO je ve všem bytí, za vším bytím, je neměnné ve změně. TO, jehož podstatou je jemnost, je nepostizitelné! Je daleko, a přece je tak blízko.

16. TO se projevuje v rozporuplné tvářnosti mnoha bytostí, a přece zůstává celé. TO udržuje všechny věci. TO stravuje všechny věci. TO rodí všechny věci.

17. TO je Světlo za světlem. TO je temnější než sama temnota. TO je Poznáním. TO je předmětem Poznání. TO je cílem Poznání. TO je v srdci všeho a všech!

18. Takto jsem krátce promluvil o poli Poznání, o sklizni vědění a jeho užitku. Porozuměj-li tomu Moji uctívatelé, budou se podílet na Mé bytosti.

19. Věz ještě, že Příroda a věčné vědomí jsou bez počátku a konce a že z Přírody se rodí všechny tvary, všechny kvality a všechny jejich změny.

20. O Přírodě se praví, že stvořila naše tělo a jeho citlivé smysly, je to však duch, jenž zní v našich radostech a bolestech.

21. Neboť jen duch, ztajený v Přírodě a připoutaný k jejím vlastnostem, volá: „Jsem šťasten! Jsem sklíčen! Jsem sveden na scestí!, Tak vstupuje osobnost do koloběhu dobrých a zlých osudů.

22. Věz, že věčné vědomí dlí v tomto duchu i v tomto těle jako svědek, vůdce, udržovatel, jako TO, jež zná vše a jež je nejvyšším pánem a svrchovaným duchem!
23. Kdo takto porozuměl věčnému vědomí a podstatě tohoto světa, osvobodil se, ať žije jakkoliv. Pravda spálí všechny jeho činy i nezbude tu nic, co by ho nutkalo k návratu do bludiště opěťovaných narození.
24. Někteří snad pocítí onoho svrchovaného ducha, ono jádro Moudrosti v srdci, očištěném rozjímáním. Jiní k němu dospějí po stezce Vědění, jiní po cestě činů, bez touhy po odměně.
25. Jiní konečně, když sami nedospěli k poznání svrchovaného ducha, dovídají se o něm od ostatních a nalézají v něm své útočiště, a pak jej uctívají jako svou záštitu. I ti, pravím, přemohou smrt!
26. I věz, Ardžuno, že vše, co tu je, vyklíčilo ze semene ducha zasetého žencem sklizně na poli života!
27. Pravdivě vidí ten, kdo vidí nejvyššího Ducha v každé věci a nesmrtelnost v každé smrti.
28. Kdo vidí, že nejvyšší je stejně přítomen ve všem bytí, jak by mohl ublížit sám sobě či jiným?
29. Takový člověk poznává, že jen Příroda plodí činy, a nikoliv duch, jenž je bez činů.
30. Ví-li člověk, že všechny životy vycházejí z jednoho jediného a zase se v jedno jediné vracejí, dosahuje posléze sám nejvyššího Brahma.
31. Tento nejvyšší duch, Ardžuno, je čistý, přívlastky neposkvrněný, a ačkoliv se halí v tělo, je nepočatý a nečinný.
32. Jako je neposkvrněná jemná průzračnost ovzduší, jež obklopuje všechny věci, tak není ničím dotčen ani výstný Duch, jenž je ztajen ve všech tvarech života.
33. Jako jediné slunce ozařuje celý svět, tak duch osvětluje celé tělo vědomím.
34. Kdo moudře rozlišuje mezi tělem a duchem osvětlujícím tělo, zná způsob jak se osvobodit od pozemských pout a přijít k Nejvyššímu."

Čtrnáctý zpěv CESTA SIL PŘÍRODY

1. Vznešený se opět ujal slova: "Zjevím ti teď vědění všech vědění, jež mnohé světce odměnilo po pozemském životě Nejvyšší Dokonalostí.
2. Protože si osvojili toto vědění, nevracejí se zpět do koloběhu životů. Splynuli se Mnou a osvobodili se od nových zrodů a skonů.

3. Velká Příroda, podstata hmotného jsoucna, ó potomku králů, je Mé lůno. Do něho zasévám sémě, z něhož se rodí mnohotvarý život.
4. Jsem lůno všech lůn. Jsem sémě, z něhož klíčí život všech druhů.
5. Sattva - čistota, Radžas - činorodost a Tamas - temnota, milý Ardžuno, jsou ony tři přírodní síly, jež poutají nesmrtelnou duši ve zhmotnělém tvaru.
6. Zářivá a bezúhonná Čistota už sama sebou váže lidského tvora ke štěstí a vědění.
7. Vášnivá Činorodost vzbuzuje žízeň, touhu a slepou připoutanost k činům, Ardžuno. Tím pevně poutá ztělesněnou duši.
8. Ale nevědomá Temnota, zplozená klamem, potomku králů, mate všechny bytosti, neboť udržuje duši v netečnosti, nedbalosti, tuposti a spánku.
9. Čistota spojuje člověka s blahem a štěstím. Činorodost prahne po činech, ale Temnota, Ardžuno, zatemňuje všechno poznání a vězní duši v klamu.
10. Čistota, královský princ, někdy povstává a vítězí nad Činorodostí a Temnotou. Jindy Činorodost povstává a nabývá vrchu nad Čistotou a Temnotou. A někdy Temnota, zmatením rozumu, poráží zase Čistotu a Činorodost.
11. Proniká-li každou branou těla světlo poznání, tu věz, Ardžuno, že Čistota má vládu nad takovým obydlím!
12. Lakota, vzrušená mysl, přemíra činů, neklid a touha přebývají zase tam, kde sídlí vášnivá Činorodost, ó ture mezi muži!
13. A beznaděj, tupost, zmatek a sebeklam pučí vždy tam, královský synu, kde panuje nevědomá Temnota.
14. Zemře-li člověk pod perutěmi Čistoty, je vynesena do neposkvřených končin lidí pravdymilovných.
15. Setká-li se duše člověka se smrtí v panství Činorodosti a vášně, bude v novém životě stále pužena k činnosti. Ale ten, kdo zemře v nevědomosti, je určen k novému zrodu z lůna nerozumu.
16. Sladké je ovoce Čistoty, hořké je ovoce Činorodosti a vášně, ale jedovaté je ovoce nevědomé Temnoty.
17. Z Čistoty vykvétá moudrost, z Činorodosti chtivost, kdežto zmatek, sebeklam a tupost jsou trojím plodem temné nevědomosti.
18. Ti, kdož jdou za Čistotou, jdou vzhůru, kdož milují Činorodost, přešlapují na místě, avšak nevědomci, tonoucí v Temnotě, klesají na nejnižší stupeň.

19. Člověk, jenž chápe, že jen tyto tři síly vládnu životu a že nad nimi věčně dlí nejvyšší Pán, poznal Moji duchovní přirozenost.
20. Kdo se povznesl nad tuto trojici sil, z nichž jeho tělo povstalo, je osvobozen od zrození, stáří a smrti a dospívá již v tomto životě k nesmrtelnosti."
21. Ardžuna se opět tázal: "Podle čeho se pozná ten, kdo se povznesl nad tyto tři vlastnosti? Jak si počíná a jak je přemáhá, Pane?"
22. Vznešený odpověděl: "Přemáhá je ten, potomku králů, kdo netouží po výhodách Čistoty, ani po plodech Činorodosti, ani po ovoci klamu zplozeného Temnotou a nemá je ani v nenávisti.
23. Přemáhá je ten, kdo se od nich odvrací, a přece si je vědom jejich hry, kdo nalézá v sobě sebe sama a nikdy nekolísá.
24. Přemáhá je ten, kdo pohlíží stejně na radost jako na bolest, stejně na kámen jako na hroudu zlata, stejně na chválu jako na hanu a kdo je stálý v náručí lásky či v opuštěnosti samoty.
25. Přemáhá je ten, kdo je stejný ve cti jako v potupě, stejný k příteli jako k nepříteli a kdo není nutkán k ziskuchtivým činům. Věz, že takový člověk se opravdu vyprostil z vlivů tohoto světa!
26. Když se vymanil z moci těchto přírodních sil, slouží Mi pak takový člověk s naprostou oddaností a je hoden toho, aby se spojil se Mnou.
27. Neboť věz, že Já ztělesňuji ono dokonalé jsoucno, onu neměnnou podstatu Nesmrtelnosti, onu věčnou Cestu k Pravdě, onu Blaženost, jež se vymyká všemu srovnání!"

Patnáctý zpěv

CESTA MOUDROSTI

1. Kršna pravil: "Život je věčný fíkovník, jenž má kořeny nahoře v nebi a větve dole u země. Posvátné chvalozpěvy jsou jeho listy. Kdo zná tento strom, je znalcem véd.
2. Větvemi sahá tento strop k nebi i k zemi. Jeho mízou jsou tři přírodní vlastnosti, které urychlují rašení jeho pupenů. Kořeny tohoto stromu pronikají k lidskému srdci a dávají podnět k činům dobrým i zlým.
3. Lidské oči nevidí změny v jeho koruně, ani jeho vrchol, ani jeho počátek, ani to, co jej udržuje a podpírá. Ty však ostrou sekyrou lhostejnosti rozštípní ve dvě tento pevně zakořeněný strom klamu,
4. abys našel cíl, od něhož se moudrý člověk nikdy neodchyluje! Neboť Já nesídlím v tomto věčně rostoucím stromě, nýbrž v onom nekořenném jádru, z něhož tento velikán vyklíčil.

5. V onom jádru, v oné Věčné Podstatě sídlí ti osvícení, kteří se oprostili od klamu, pýchy a lidských pout, od dobra a zla, od radosti a strasti, a kteří žijí ve skutečném Já, zhasivše navždy lampu svých žádostí.

6. Kde slunce nezáří, kam ani měsíc nevchází a kde ani jiný oheň neplane, tam je Mé nejzazší obydlí. Kdo k němu dospěl, nikdy se nevrací.

7. Rodím se v lidské duši jako zlomek věčnosti a vábím k sobě pět smyslů a mysl tkvící v přírodě. Takto zahalen dlím v každém člověku.

8. Jako vítr vane nad květinou a odvívá její vůni, tak i Věčný Duch přenáší ze života do života trest Nejvyššího.

9. Neboť On dlí ve sluchu, zraku, hmatu, chuti a čichu a citlivé myslí, a tak poznává svět.

10. Pošetilci nepozorují, jak duch přechází z těla do těla, jak v něm sídlí a jak se těší z podívané na hru přírody a její vlastnosti. Jen ti, kdož mají oči osvíceny moudrostí, poznávají jeho přítomnost.

11. Ti, kteří vedou odříkavý život, to vše jasně vidí. Ale běda! Lidé, kteří podleli kouzlu klamu a jejichž mysl není očistěna, nepoznávají Pravdu, i když si ukládají mnohá odříkání.

12. Věz, že Mou slávou je sláva slunce, které osvětluje celý svět, Mým světlem je světlo měsíce a Mou září je zář ohně!

13. Zúrodnuji zemi svou silou, která udržuje všechny věci. Každá bylina je živena Mou stříbrnou životní trestí, již je naplněn kalich měsíce.

14. Stávám se ohněm života, žiji ve všech tvorech a jsem jejich dechem. Živím v nich sebe sama.

15. Jsem srdcem všech bytostí, jejich pamětí a jejich vnímáním. Sídlím v nich i tehdy, když je paměť a smysly opustily, jsem cílem všeho chápání. Jsem první mezi posvátnými knihami, vší Moudrostí a svědkem všeho Vědění.

16. Každá bytost je dvojitá - věčná a přechodná. Zhmotnělý projev je prchavý, ale Moje jemná nepostižitelná skutečnost trvá navěky!

17. Nade vším však přebývá ono svrchované vědomí, nedělitelná bytost a neměnný Pán, jenž proniká všemi světy a všechny světy udržuje.

18. Protože překonávám pomíjivé a jsem i za nepomíjejícím, oslavují Mě vědy jako Nejvyššího.

19. Kdo Mě ctí ve všech tvarech a způsobech života, ten, ó potomku králů, dosáhl veškeré moudrosti!

20. Odhalil jsem ti, nevinný Ardžuno, tajemství všech tajemství. Kdo mu porozumí, osvojí si nejvyšší moudrost a splní všechny své povinnosti!"

Šestnáctý zpěv CESTA SIL BOŽSKÝCH A DÉMONSKÝCH

1. Opět promluvil Vznešený: "Neohroženost, čistota srdce, vytrvalost ve cvičení a vědění, velkodušnost a dokonalá vláda nad smysly, oddanost, čtení svatých písem a sebekázeň,
2. trpělivost, pravdivost, jasný klid, sebezapření, mírumilovnost, soucit, laskavost, pokora, pevné předsevzetí a neznalost škodolibosti a závisti,
3. velkomyslnost, statečnost, čistota a přátelskost - toto, ó potomku králů, jsou vlastnosti předurčené pro stav božský!
4. Ale kdo je domýšlivý, sobecký, zpupný, hašteřivý a nevědomý, Ardžuno, je zrozen pro stav zkázy!
5. Ti, kdož jsou ozdobeni vlastnostmi božskými, jsou hodni osvícení, ale duše zatemnělé jsou vrhány do pout otroctví. Buď dobré mysli, Ardžuno, neboť jsi zrozen pro stav nebeský!
6. Na tomto světě se lidé rodí ve dvojím vtělení: ve vtělení božském a ve vtělení démonském. Vtělení božské jsem již vyložil. Teď poslyš o duších démonských.
7. Tyto duše nevědí, jak smysly klamou, ani co je svádí z pravé cesty. Neznají čistoty ani obřadu, neboť v nich není poznání.
8. Říkají, že není ve světě ani pravdy, ani řádu ani Prozřetelnosti, že vesmír nemá základů a že vše je jen pouhou hrou náhody.
9. A tak jsou tyto nevědomé duše bez vedení a libují si v krutých činech. Narodily se jako nepřátelé tohoto světa jen proto, aby jej ničily.
10. V jejich tepnách vše šířavá žádostivost. Tonou v marnivosti, domýšlivosti a okázalosti. Podlehli klamu a věčně bloudí v kole svých hříšných činů.
11. Jsou zatíženy nespočetnými starostmi až do smrti a jsou stálí jen ve své chtivosti.
12. Jsou chyceni v pasti klamných nadějí, bičování hněvem a žádostí a sníží se ke každému prostředku, aby se domohli bohatství a požitků.
13. Říkají: „Toto bohatství jsem získal dnes. Tohoto cíle dosáhnu zítra. Toto štěstí je mé a tamhleto bude také moje.“
14. „Tohoto nepřítele jsem zničil a ostatní nepřátele zničím také! Já jsem pán, raduji se, všeho jsem dosáhl, jsem mocný a šťastný!“,

15. „Já jsem bohatý a urozený. Kdo se mi vyrovná? Chci obětovat, chci udílet almužny, chci užívat!, Takto jsou oklamáni nevědomostí.
16. A tak pomateni pošetilými představami, chyceni do sítě klamu, omámeni domnělou radostí, jsou vrháni do bezedné propasti.
17. Opojeni pánovitou pýchou a bohatstvím, vykonávají oběti jen podle jména, jen pro okázalost a nedbají jejich pravého účelu.
18. Posedlí zlobou, sobectvím, panovačností, nestoudností a lakotností, tito zlomyslní lidé nenávidí Mě, jenž sídlím v jejich tělech i v tělech jejich bližních.
19. Tyto zbloudilé duše, klesající na nejnižší stupeň společnosti, vrhám stále a stále do tohoto světa, aby se tu rodili z lůn démonských.
20. Zapleteni do tenat věčných zrodů beze Mne, řtí se stále hlouběji a hlouběji do propastných temnot.
21. Trojí branou se vchází do pekla - branou neřesti, branou zloby a branou chtivosti.
22. Člověk, jenž se vyhýbá těmto třem temným branám, činí dobře, neboť přijde k Nejvyššímu, ó synu králů.
23. Ale kdo nedbá zákonů svatých knih a jedná jen pod tlakem žádostivosti, nedosáhne ani dokonalosti, ani štěstí, ani Nejvyššího.
24. Proto jednej tak jak ukládají svaté knihy, neboť jimi poučen, splníš svůj úkol!"

Sedmnáctý zpěv

CESTA TROJÍ LIDSKÉ PŘIROZENOSTI

1. Nyní se tázal Ardžuna: "Kam dospívají, Kršno, ti, kdož nedbají příkázání Písem, ale naplnění vírou, konají oběti podle vlastních představ? Dostanou se pod vládu Čistoty, Činorodosti nebo Temnoty?"
2. Kršna odpověděl: "Člověku je vrozena, podle způsobu života, trojí víra, podložená Čistotou, Činorodostí nebo Temnotou. Slyš dobře, vyjevím ti tuto trojí víru!"
3. Kázeň se u každého člověka řídí podle přirozenosti jeho srdce, Ardžuno. Jakou má lidský tvor kázeň, takovou má i povahu, neboť člověk je plodem své sebekázně.
4. Člověk čistý má na zřeteli věci nebeské, člověk vášnivý se oddává démonům a nevědomý člověk uctívá temné duchy a běsy.
5. Ti, kdož si ukládají přísná cvičení nepřikázaná svatými knihami, kdož jsou opojeni sami sebou a posedlí touhou po moci, kdož propadli okázalosti a sobectví -

6. ti jsou vpravdě Mými trýzniteli, neboť Mne týrají... Vždyť přece sídlím v jejich srdci a v každé části jejich těla. Věz, že jsou to uctívači temných mocností.

7. I v tom, co lidé jedí a pijí, se odrážejí jejich vlastnosti, a tak i pokrm je trojí. A trojí je i jejich duchovní snažení, jejich náboženské cvičení a jejich způsob obětování.

8. Pokrm chutný, jemný, lahodný a vydatný, prospívající životu, odvaze, síle a zdraví, je milý lidem Čistoty.

9. Pokrm hořký, kyselý, slaný, velmi horký, ostrý a silně kořeněný má rád člověk vášnivý. Z takového jídla vzniká utrpení, žal a nemoc.

10. A to, co zapáchá a je bez chuti, co není čerstvé, co je nečisté - toť pokrm, jež miluje nevědomec!

11. Cesta člověka čistého a pravdymilovného je cestou pevného předsevzetí. Kdo po ní jde, nemyslí na odměnu, nýbrž na dosažení cíle.

12. Cesta, na níž se hledá odměna a marnivost, je cestou člověka vášnivého, ó nejlepší z reků!

13. A cesta, na níž se nedbá ani přikázání, ani modliteb, ani obřadů, ani lásky k bližnímu, je cestou nevědomých.

14. Úcta k bohům a bráhmanům, úcta k učení světců, čistota, čestnost, zdrženlivost a přátelskost - toť Pravá sebekázeň.

15. Řeč pravdivá, ušlechtilá, nepohoršující a čistá, která si bere příklad ze svatých knih - toť kázeň řeči.

16. Klid, laskavost, mlčenlivost, sebevláda a čistota pohnutek - toť kázeň mysli.

17. V této trojí kázni se s velkou oddaností cvičí člověk Čistoty, který se nedá zlákat vnadidlem sobeckého zisku.

18. V okázalém cvičení kvůli vážnosti, poctám či z pokrytectví si libuje zase člověk vášnivě činorodý.

19. A pošetilé sebemučení či trýznění druhých uspokojuje člověka nevědomého.

20. I v dávání darů by se měla zachovávat pravidla. Dary se mají dávat člověku, který si je zaslouží, na vhodném místě a ve vhodné době, ale dárce nemá za to očekávat vděčnost.

21. Člověk vášnivý dává dary nerad nebo očekává za ně odměnu.

22. A dar, jenž byl darován na nevhodném místě a v nevhodnou dobu, osobám, které si to nezaslouží - to znamená bez dárcovy úcty - vyznačuje dárce nevědomého.

23. ÓM, TAT, SAT je trojí označení nejvyšší Pravdy, ztělesněné ve třech knihách posvátných zpěvů: v knihách obřadů, svatých hymnů a obětí.
24. Proto ti, kdož se drží svatých knih, vyslovují ÓM při obětování, při udílení darů a při náboženských cvičeních, a tak stále postupují na cestě svého zdokonalování.
25. A jestliže při oběti, pokání a dobročinnosti vyslovují slovo TAT, aniž při tom touží po odměně, přibližují se vysvobození.
26. Slova SAT se užívá k označení skutečnosti a čistoty. A také se, Ardžuno, slova SAT užívá k označení chvályhodného skutku zasvěceného Nejvyššímu.
27. Vytrvalost v obětech, odříkání a udílení darů se rovněž nazývá SAT. A také každému projevu zbožnosti se říká SAT.
28. Cokoli se obětuje bez víry, cokoli se daruje bez víry, cokoli se činí bez víry, je ASAT - neskutečno. Neskutečno jak na tomto světě, tak i na Onom."

Osmnáctý zpěv CESTA ODRÍKÁNÍ

1. Nyní promluvil Ardžuna: "Dlouhovlasý Kršno, hubiteli nepřátel, rád bych se poučil o tajemství, i o tom, co je zřeknutí!"
2. A Kršna odpověděl: "Zřeknutí - odvrát od světa, znamená zanechat činnosti, k níž nás vábí naše touha, říkají mudrci. A vzdát se ovoce činů, to' sebezapření.
3. Někteří učitelé hlásají, že by se člověk měl vystříhat veškeré zjištné činnosti, poněvadž taková činnost je zlem. Druzí zase praví, že by se činy měly omezit jen na oběti a sebekázeň.
4. Slyš tedy Má slova, tygře mezi muži! Je trojí konečná pravda o tom, jak se zřící světa.
5. Nemělo by se upouštět od obětí, darů a sebekázně. Naopak takové činy by se měly konat, neboť očišťují moudrého člověka.
6. Ale i tyto činy, Ardžuno, musí být konány s myslí zaměřenou k jedinému cíli - jako povinnost a bez touhy po odměně. Toť Mé poslední slovo, toť Můj bezpodmínečný zákon!
7. Neodchyluj se proto od svého přirozeného úkolu! Neboť opustit svůj úkol znamená být oklamán nevědomostí.
8. Kdo se vzdává svého úkolu z obavy před tělesnou námahou a namlouvá si, že se tak zřekl touhy, jedná jen pudově a nikdy nedosáhne výsledku svého sebezapření.
9. Koná-li člověk práci proto, že má být vykonána, a nikoliv pro odměnu, našel, Ardžuno, ušlechtilou cestu dobra.

10. Klidný duch, jenž se povznáší nad všechny pochybnosti, nevyhýbá se úkolům nepříjemným, ani nevyhledává úkoly příjemné.

11. Žádný tvor se neobejde bez činnosti, ale kdo se zříká touhy po odměně, může být právem zván člověkem svobodným.

12. Trojí je ovoce každého činu: sladké, hořké a bez chuti. Toto ovoce sklízí člověk i ve svých budoucích životech, ale tyto plody nezrají pro ty, kdož se jich zřekli, odpoutáni od touhy po odměně.

13. Poznej, mocný Ardžuno, i patero příčin každého činu, jak tomu učí stará moudrost!

14. Tělo, osobnost, různé smysly i jejich činnost a božstvo, jež sídlí za každým z těchto smyslů - toť pět příčin, z nichž se rodí každý čin,

15. ať je to čin těla, mysli nebo řeči, ať je to čin dobrý nebo zlý.

16. Zatemnělého rozumu je ten, kdo soudí, že původcem činů je on sám.

17. Kdo se nepokládá za původce činů, není poskvrněn žádným činem. Nebude vázán tímto skutkem, i kdyby pobil celé vojiště.

18. Poznání, poznané a poznávající jsou trojí pobídkou k činnosti, jako na poli umění tvoří jeden celek tvoření, výtvar a výtvarník.

19. Ve starém učení rozlišují vědění, činitele a sám čin podle trojice jednotlivých vlivů, které usměřňují veškerý život.

20. Vědění, které se zrodilo z Čistoty, vidí jednu nezničitelnou podstatu ve všech bytostech a vidí ji nerozlišenou a neoddělenou v odděleném.

21. Vědění, které se zrodilo z vášně a činorodosti, má za to, že každá bytost je odlišná, od druhých odloučená a navždy oddělená.

22. A temná nevědomost zastírá mysl těch, kdož neznají Jediného a ulpívají na odděleném zlomku poznání, jako by to byla pravda celá.

23. Čin vykonaný s klidnou myslí a bez touhy po odměně, čin konaný ani s chutí, ani s nechutí, je vskutku činem člověka čistého.

24. Čin člověka vášnivě činorodého kypí touhou a je naplněn úsilím a pýchou.

25. A čin člověka nevědomého je bezohledný, slepý a zhoubný.

26. Člověk odpoutaný od vší touhy, prodchnutý pevným předsevzetím a nedotčený úspěchem či neúspěchem je vskutku dobrý a ctnostný.

27. Člověk milující moc, jenž prahne po odměně, a je chtivý, zlomyslný, nečistý, hned pyšný, hned zkormoucený, se narodil v domě Činorodosti a vášně.
28. A věrolomný, hrubý, nestoudný, zrádný, zlovolný, malomyslný a líný je nevědomý člověk Temnoty.
29. Pouč se, jak i rozum a vytrvalost jsou poznamenány trojicí vlastností, které ti nyní vyložím!
30. Rozum čistý je ten rozum, který zná cestu práce i cestu nečinnosti, činy pravé i nepravé, který ví, čeho se má obávat i čemu důvěřovat, který ví, co zotročuje i co osvobozuje.
31. Rozum vášnivý je ten rozum, který jasně neodlišuje náboženství od nevěrectví, práci od lenosti a právo od křivdy.
32. A onen rozum, jenž má nevěrectví za náboženství a všechny věci za to, čím nejsou, je zahalen tmou nevědomosti.
33. Dobrá je ta vytrvalost a sebevláda, která vede mysl, životní síly a smysly člověka k jejich pravému poslání.
34. Vášnivá je ta vytrvalost, Ardžuno, která žene člověka k tomu, aby hledal zisk v náboženství, v radovánkách nebo v bohatství.
35. A vytrvalost, s níž tupý člověk snáší jařmo zlých činů, strachu, zármutku, sklíčenosti a sebeklamu, protože se z tohoto jha nedovede vyprostit - toť jediná vytrvalost člověka Temnoty!
36. Teď, ó ture mezi muži, tě poučím o trojím štěstí. Štěstí čistého člověka pramení z dlouholetých cvičení vedoucích k sebepoznání; je trvalé, neochvějné a zahání smutek.
37. Toto štěstí získané uskutečněním pravdy v sobě, počaté v sebepoznání, je zprvu hořké jako jed, ale prožívané v zralosti je sladké jako nektar nesmrtelnosti, neboť bylo přetaveno v klidné myslí.
38. Štěstí člověka vášnivého je štěstí, které si samy smysly připravují ze svých žádostí. Na počátku chutná jako pokrm bohů, ale nakonec se mění v jed.
39. A štěstí člověka nevědomého pochází z klamu a v klamu také končí - povstává ze spánku, lenosti a nevědomosti.
40. I bozi a všechny ostatní bytosti úpějí pod jhem těchto tří vlastností, které pramení z lůna přírody.
41. Mezi čtvero kast jsem rozdělil povinnosti podle jejich odlišných rysů.
42. Bráhmanova přirozenost se projevuje těmito vlastnostmi: souladem mysli a smyslů, čistotou, trpělivostí a sebekázní, přímostí a čestností, věděním, sebepoznáním a pevnou vírou.

43. Statečnost, síla, vytrvalost, dovednost, neohroženost a velkodušnost jsou vlastnosti vrozené bojovníkům - kšatrijům.
44. Třetí stav vaišjů - obchodníků a rolníků má přirozený sklon k obchodu, zemědělství a chovu dobytka. Přirozenou schopností čtvrtého stavu šúdrů - jímž jsou dělníci rukou, je práce a služba.
45. Jde-li každý z těchto stavů po své cestě, dojde dokonalosti. Poslyš jak!
46. Kdo koná svou práci, koná bohoslužbu, v níž nalézá Toho, jenž zplodil všechny věci a všemi věcmi proniká.
47. Neboť lépe je kráčet vlastní cestou, třeba nedokonalou, než dokonale konat povinnosti druhých. Kdo plní úkol podle své přirozenosti, nedopouští se zla.
48. Nikdo by se neměl vyhýbat práci, jež přísluší jeho přirozenosti, i když ji dělá nedokonale, Ardžuno, neboť všechny činy jsou zastíněny nedostatky, jako oheň je zahalen kouřem.
49. Člověk, jenž přemohl sám sebe, jehož duch není nikde upoután a jehož touhy se zklidnily, odřiká se tím světa a dosahuje Nejvyšší Dokonalosti. Stává se duší nepoutanou činy.
50. Poslyš, Ardžuno, jak člověk v tomto stavu dokonalosti vyvane do brahma, do onoho konečného dovršení všeho poznání!
51. S věčným Duchem splyne ten, kdo má čistou duši, kdo navždy zkontroloval tělo a smysly, kdo zůstává hluchý k volání světa a lhostejný k předmětům libým i nelibým.
52. Kdo se uchýlí do samoty a bude jen střídavě jíst; kdo s tělem podmaněným, s řečí a myslí zvládnutou pohrouží se všemi myšlenkami do rozjímání.
53. Takový člověk je odvrácen od každé vzpomínky na pozemské statky, je klidný, vyrovnaný, zřiká se všech rozmarů své osobnosti, své moci, pýchy, touhy, hněvu a bohatství a je způsobilý, aby vstoupil do brahma.
54. Teď je jeho trůnem trůnem samotné brahma a on sám je naplněn neskonale mírem. Nezná smutek ani touhu. Zří tutéž bytost v každé bytosti. Vroucně Mě miluje a touto oddaností se ztotožňuje se Mnou.
55. Zbožnou oddaností člověk pochopí, že Jsem, co Jsem a kdo Jsem. A když takto poznal Mou podstatu, bez odkladu vchází do Mne.
56. Ač koná všechny své povinnosti, přece skrze Mou milost dospívá do onoho věčného, neměnného stavu, neboť se uchýlil ke Mně.
57. Jeho vědomí je prosyceno Mnou a on všechny své činy obětuje Mně. Ve Mně vidí cíl své práce. Proto i ty se cele upni ke Mně.

58. Drž se jen Mne a budeš se podílet na Mé milosti a zdoláš všechny překážky! Jestliže však v sebeklamu a pýše Mě nebudeš chtít slyšet, jistojistě zahyneš!
59. Pravíš-li v pýše: „Nebudu bojovat,“ marné je tvoje rozhodnutí! Neboť sama tvá přirozenost tě nutí k boji!
60. Jsi v osudových okovech ukovaných vlastní přirozeností, a čemu by ses ve svém klamu chtěl vyhnout, Ardžuno, to i proti vlastní vůli vykonáš!
61. Bůh, Ardžuno, dlí v jádru všech věcí a v srdci všech bytostí. Roztáčí všechny věci jako loutky v kolotoči Času.
62. Hledej proto, královský princí, celým srdcem útočiště v Něm a Jeho milostí dojdeš Nejvyššího Míru a Věčného Klidu!
63. Takto jsem ti vyjevil moudrost, hlubší všech hlubin. Uvažuj o ní cele a jednej, jak usoudíš!
64. Vyslechni však ještě jednou Má nejdůvěrnější slova, Slova Slov, která ti pro tvoje dobro sdělím, protože jsi milovaným druhem Mým.
65. Mysli na Mne, služ Mně, obětuj Mně, uctívej Mě a dojdeš ke Mně! Závazně ti to slibuji, neboť jsi Mi drahý.
66. Zanech všech jiných povinností a přikázání, zcela se mi odevzdej a následuj Mne! Chci tě vysvobodit z hříchu. Buď proto dobré mysli!
67. Avšak nikdy nesmíš toto učení prozradit tomu, kdo se necvičí v sebekázní, ani tomu, kdo Mně neslouží, ani tomu, kdo je malověrný!
68. Kdo však v nejvyšší oddanosti ke Mně sdělí toto učení Mému vyvolenci, ten nepochybně přijde ke Mně.
69. Není mezi lidmi nikdo, kdo by Mně mohl prokázat službu šlechetnější. A na celém světě není nikdo, kdo by Mi byl dražší.
70. A zdůrazňuji, že i ten, kdo bude uvažovat o našem posvátném rozhovoru, povznese se k důstojenství člověka, jenž ke Mně přichází cestou Vědění.
71. Člověk dobromyslný a věřící, jenž bude stále naslouchat těmto slovům, bude rovněž vysvobozen a vnesen do světa spravedlivých.
72. Vyslechl jsi, Ardžuno, Má slova s pozornou myslí? Zmizel už klam tvé nevědomosti, ó uchvatiteli štěstí?"

73. Ardžuna odpověděl: "Můj klam zmizel, Kršno, a díky Tvé milosti jsem si uvědomil všechny možnosti jak dosáhnout dokonalosti. Jsem pevný, moje pochyby jsou navždy rozptýleny. Chci být poslušen Tvých slov!"

74. Zde končí rozhovor mezi Ardžunou a Kršnou a tu Sandžaja, obraceje se ke králi Dhrtaráštrovi, pronáší tato závěrečná slova: "Takto jsem vyslechl onu vznešenou a úchvatnou rozmluvu mezi Kršnou a velkoduchým Ardžunou a její dosah je tak mocný, že mi z toho vstávají vlasy na hlavě."

75. Skrze milost, kterou mi udělil básník Vjása, vyslechl jsem tak z úst samého Kršny toto nejvyšší a nejhlubší tajemství o jednotě všeho.

76. Ó králi, stále a stále mi tanou na mysli ta svatá, zářivá slova pronesená Kršnou a Ardžunou a moje radost nemá konce!

77. A když si stále a stále vybavuji v mysli divuplnou Kršnovu podobu, veliký je můj úžas, ó králi, a moje radost nemá konce!

78. Kdekoliv je Kršna, Pán božské jednoty, kdekoliv je lučištník Ardžuna, tam je i Krása, Síla, Sláva, Lidskost a Věčná Spravedlnost. Taková je moje víra!"

Poznámka

Bhagavadgíta je vedle eposu Rámájana nejčtenějším dílem v Indii. Je sice posvátnou knihou višnuistické sekty Bhágavanů, avšak její myšlenky se staly duchovním pokrmem nejširších lidových vrstev. Český čtenář, nechť má na paměti především symbolismus prvního zpěvu, v němž zahajuje slepý král Dhrtaráštra rozmluvu s jasnovidným Sandžajem. A Sandžajova odpověď odvíjí zlaté vlákno Bhagavadgíty, nit rozprav mezi Ardžunou a Kršnou. Ardžuna žádá Kršnu o jasná slova. Nejde mu o poznání nadsmyslných věcí, poněvadž Ardžuna není hledačem duchovních tajemství. Ardžuna je kšatrijem, je válečníkem, a proto chce mít jistotu ve věci stavovské. Chce vědět, jaká je v daném okamžiku jeho povinnost, jeho dharma.

Sandžaja má třetí oko, oko jasnovidné, a tím vidí všechny věci, ať jsou nablízku, nebo v dáli. Tento jasnovidný Sandžaja dlí dodnes v mysli pravověrného hinda, neboť hind ještě dnes věří, že má na čele ztajeno třetí oko, oko jasnozřivé. Aby si stále připomínal, že tajemství života lze odhalit jen zrakem vnitřním, dělá si každý den popelem značku mezi obočím.

Nuže, symbolismus Bhagavadgíty je v tom, že oněch sto synů slepého krále Dhrtaráštry představuje legii lidských hříchů, kdežto pětice dětí jeho bratra Pándua ztělesňuje pětici lidských smyslů. Legii hříchů velí Bhíšma a voji lidských smyslů velí Bhíma, bratr Ardžunův. Ardžuna je mluvčím pěti lidských smyslů a jeho vozataj a rádce Kršna je desátým vtělením boha Višnu.

Sama Bhagavadgíta je obrazem dramatického boje, který je sváděn v každém člověku mezi jeho hřichy a omyly na straně jedné a jeho pěti smysly, řízenými duší, na straně druhé. Všechny postavy tu představují po různých stránkách každého z nás.

Kurukšétram neboli pole Kuruovců se prostírá u Hastinápuru poblíž dnešního Dillí. Na tomto poli se odehrál bratrovražedný boj mezi Kuruovci a Pánduovci. Slepý král Dhrtaráštra se totiž zřekl trůnu ve prospěch Pánduovce Judhišthira, a nikoliv ve prospěch svého nejstaršího syna Durjódhana. Avšak Durjódhana se zradou zmocnil trůnu a rozhodl se zničit Judhišthira a jeho čtyři bratry. Kršna, jenž byl hlavou Jádúovců, se marně pokoušel oba spřízněné rody usmířit. I připojil se jako vozataj k Ardžunovi. Pět synů Pánduovými jsou v tomto věkovém pořadí: Judhišthira, Bhíma, Ardžuna, Nakula a Sahadéva. Pánduovci představují dobro a Kuruovci zlo. Dharmakšétram neboli pole spravedlnosti je tento svět, v němž vede věčný boj proti zlu, neboť válka je trestem i očistou lidstva!

V staroindickém písemnictví se lidské tělo přirovnává k vozidlu. Jeho oři jsou smysly, otěžemi oří je vláda nad smysly a vozatajem je rozum neboli buddhi. Kršna jako vozataj Ardžunův představuje věčného ducha, jenž dlí ve všech tvorech.

A teď několik slov o recích, kteří se chystají k boji na poli Kuruovců: Sandžaja je vozatajem slepého krále Dhrtaráštra a Dróna je učitelem, který zasvětil do válečnictví Kuruovce i Pánduovce. Drštadjumna je synem krále Drupada a Jujudhána je vozatajem Kršnovým. Purudžita a Kuntibhódža jsou sourozenci. Syn Subhadry je i syn Ardžunův, neboť Subhadrá byla manželkou Ardžunovou. Bhíšma byl vychovatelem Dhrtaráštrovým i Pánduovským. Kršna je nevlastní bratr Ardžunův a Krpa je švagr Drónův. Sómádatti je synem krále Sómadata a Ašvattháman je synem Drónovým.

Svět není jen místem pro rozjímání, svět je i bojištěm, na němž se denně bojuje. A proto je Bhagavadgíta i písmem jógy neboli učením sebevlády. Toto jógašástram je praktickým programem a návodem, jak v životním boji zvítězit. Bhagavadgíta je posléze přímým rozhovorem mezi Kršnou a Ardžunou, mezi člověkem a Bohem, jenž není naším vzdáleným soudcem a trestatelem, ale nejdůvěrnějším přítelem, neboť sídlí v našem srdci!

Je těžké s jistotou určit stáří Bhagavadgíty. Jsou zde věty z upanišad a jiných staroindických výtvorů, které jsou nejméně šestadvacet století staré. Jiné verše zase vznikly asi před osmnácti stoletími. Vcelku však můžeme stáří Bhagavadgíty odhadnout asi na dvacet století, což představuje osmaosmdesát lidských pokolení.

Je pravděpodobné, že nejstarší písemný záznam Bhagavadgíty vznikl asi sto let před naším letopočtem. Některé její části jsou dokonce velmi pozdní vložky, staré sotva patnáct století. Jsou to nepočtené verše, v nichž se Bhagavadgíta zastává indického kastovníctví. Avšak nejstarší a zdaleka největší část Bhagavadgíty se o kastovníctví nezmiňuje vůbec. Jako upanišady, tak i Bhagavadgíta má na mysli spíše společnost jednolitou bez vyhraněných třídních rozdílů.

Jako oba veleeposy Mahábhárata a Rámájana, tak i Bhagavadgíta přecházela z pokolení na pokolení jen ústním podáním. V rodině ji učila matka, v chrámě ji kázal bráhman a po dvorech královských ji roznášeli indiští pěvci. Každý bard zdůrazňoval ovšem ve svém přednesu to, co považoval za nejdůležitější, a tak se text Zpěvu Vznešeného stále měnil, a teprve kolem čtvrtého století po Kristu se ustálil. Proto koluje několik různých znění a obměn Zpěvu Vznešeného. Některá vydání mají 700 veršů, jiná zase 701 verš. Nejedochylnější je podání kašmírské. Bhagavadgíta má osmnáct kapitol neboli zpěvů. Každá kapitola je samostatnou částí celku a sám celek je věkovitou učebnicí duchovního života. Je to klíč k poznání Matky Indie. Význam této

velebásně se však neomezuje jen na samotnou Indii, její dosah je celosvětový. Vědci a básníci z nejrůznějších zemí přeložili Bhagavadgítu, aby jejích národům posloužila.

Bhagavadgíta byla také několikrát přeložena do češtiny. V r. 1877 vyšel překlad Čuprův, v r. 1900 překlad Procházkův, v r. 1920 překlad Maternové, v r. 1926 vyšla dvě vydání překladu Weinfurterova, v r. 1945 vyšel také dvakrát překlad Rudolfa Janíčka. A v roce 1976 vydali první český překlad Bhagavadgíty ze sanskrtu Jan Filipický a Jaroslav Vacek.

Tato kniha je mým třetím zcela přepracovaným vydáním Bhagavadgíty a podává Zpěv Vznešeného ve znění volnějším, oproštěném od cizích slov. Při této práci byla mi vodítkem kniha bengálského bráhmana a Dhana Gópála Mukerdžiho "The Song of God" a verš za veršem jsem text přeložený jako báseň v próze ještě srovnával s přesnějším, avšak zase méně poetickým překladem Rádhakrišnanovým, otištěným v jeho díle "The Bhagavadgíta with an instructory essay, Sanskrit text, English translation and notes."

Současně bych chtěl poděkovat Marii Mihulové, Jaromíru Skřivánkovi, ing. Milanu Svobodovi a dr. Dušanu Zbavitelovi za cenné poznámky a podněty, jimiž přispěli ke konečné podobě tohoto překladu.

Vím, že moje práce je nedokonalá. Přesto ji odevzdávám do rukou českého čtenáře, neboť takový je úkol neboli dharma mého života. Nad zpěvem vznešeného jsem strávil léto i podzim jednoho žití a děkuji za to, že mi bylo dopřáno Bhagavadgítu přeložit třikrát. Byla to povznášející léta mého života.

RUDOLF JANÍČEK